Hon. Rédaction
de la Revue arménienne HANTESS
au Couvent des R.R. P.P. Méchitharistes
à VIENNE
VII Mechitharistingasse 4

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ԱՄՈՒԼ

ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂԱՓԱԿԱՆ

WIEN 1
OESTERR.
10 IX 94

ՏԱՐԻ ԺԲ

1894

ԹԻՒ 22 — ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1

ԽՄԲԱԳԻՐ - ՏՆՕՐԷՆ
Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

ՉՄԻՒՐՆԻԱ
ՏՊԱԳՐ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես	
Ռուսք	689	ԽՄԲ.
Մուք Օրեր	696	ԽՄԲ.
Իմ Մանկական Յիշատակներս	702	Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ
Մանուսայագործութիւն ի Մաղնիսա	707	Մ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ
Գերման Բանաստեղծութիւնը	709	ՄՈՏԱ
Թարգմանութեան մ' Առթիւ	710	Մ. Յ. ԱՂԱՍԵԱՆ
Թղթակցութիւն	712	ՇԱՀՆՈՒՐ
Դպրոցական Թղթակ	715	Վ.
Այլ եւ Այլք	718	Վ. Մ.
Առ Ընթերցողս	720	

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Պ. Պալեցց Դրատան Կ. Պոլիս Հագմաճեքլար թիւ 20

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ, — Գրեց Տէր Գաբրիէլ Քհյ. Տէր Յարութիւնեան, Կ. Պոլիս — Տպագր. Գ. Պաղտասարեան. Գին 5 դրշ.

ՄԻՋԻՆ ԸՆԹԱՑՔ ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ Մասաւոր եւ գրաւոր Ձէն 11 տարեկան տղոց, — Յօրինեց Գ. Գալաֆեան. Կ. Պոլիս — Տպագր. Յ. Մաթէոսեան. Գին 5 դրշ.

ՎՆԵՑ ՈՒ ԿԷՍ ՊՈՐՏԻ ԹԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱՒ ՍՆՏՈՒԿԸ, կատակախաղ — Գրեց Գարեգին Հ. Ռշտունի, Կ. Պոլիս — Տպագր. Շիվելեկեան. Գին 2 1/2 դրշ.

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏԻՆԵՐԸ, կատակախաղ, Թարգ. ի դաղիերէնէ. Կ. Պոլիս — Տպագր. Յ. Աստուրեան (գրաշարաց ընկ.) Գին 1 1/2 դրուշ.

ՄԱՆՐ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ, հատուածոյ. Հրատարակիչ. Տ. Գ. Փ. Կ. Պոլիս, Տպագր. Շիվելեկեան. Գին 50 փարայ:

ԻԼԱՎԵԼԻ ՍԱԼՆԱՄԷ ՎԷ ԻՍԹԻԽԱՀԱԹԸ ՍԱՅԻՐՆ 1893 Տպագր. Յ. Մաթէոսեան. Գին 2 դրշ.

ՀԱՄԱՌՕՏ և ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՕՐԱՑՈՅՑ. Տպագր. Սերվիչէն Սեփականաթիւն Ս. Փրկչի Հիւանդանոցին:

ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Դ. եւ Լ. ՃԷՐԻՏՃԵԱՆ

Հայոց Ձեռ Ըոշ

Մեր վաճառատան մէջ կը գտնուի անոյշին ամէն տեսակ պարէն, ինչպէս՝ ալիւր, բրինձ, արդար եղ, շաքար, խոհուբ, ձէթ, մաքարօնի, տապուրի համար խմորեղէններ, պանիր, պիսքուիներ, անուշեղէններ, գինի, քօնեակ, և այլն, և այլն և ամէն ինչ որոց պետքը ղգալի է ամէն տան և մանաւանդ ամառանոցի մէջ։

Խիստ ժամն և ամէն մրցումի արհամարհող գիներ։

ՀԱՅԿ ԶԱՆԻԿԵԱՆ

ՄԹԵՐԱՆՈՑ ՎԵՐՄԱԿՆԵՐՈՒ

Ռուէ – Իւէ, Ըիւ– 4, 12 և 14

Կը ծախսուին զանազան վերմակներ, անկողնի և բազմոցի համար թէ՛ բամպակէ և թէ՛ յարդէ բարձեր, ֆլոբերներ և ներքներ։ Նաև Տէզերին և Եգիպտական ամէն տեսակ բամպակ թէ՛ մեծ և թէ՛ փոքր քանակութեամբ։

Ապագրանքի վրայ մեծ զեղչ պատրաստուին զարդարուն վերմակներ հարսանեկան անկողնի համար։

Գաւառներէ եկած յանձնարարութիւնք փութով ու ճշտութեամբ կը կատարուին։

ՇԱՏ ԶԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

ԱՐԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՕՏԱՄԱՆՆԵՐ

Զանազան կաշիներէ, ինչպէս՝ տեւէ տերէ, Ըելուին, վէռեչ, լաորէն, ապէնկ և ամառուան համար գունաւոր կաշիներ։

Ոտնամաններու գինը պիտի որոշուի հագնողին ոտքին թուային համեմատ։ Ահա ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ մը որմէ օգտուիլ կը խրատենք մեր Պատ. Յաճախորդներուն և Արդեայ Հասարակութեան, որովհետև՝ այս դրութեամբ

0/0 10-15 ՆՈՒԱՋ պիտի վճարեն։

ԳՆԵՑՈՒՑԱԿ

Թիւ– 40 են գոչ– 48 — Մեծութ 33 են

	Թիւը	դրշ	
Կօշիկ Ներքսեան կըճնաներքան			7
Կօշիկ Ռիզ– »		» »	6
Պօթ Էռաէսոր և Էբրոշ		» »	3 25
Բօթին ու սուննկաւոր (մանթարը)	»		2 75
Պլուքեղ ու »		» »	2 75
Կէս պլուքեղ և կէս պօթ		» »	2 50
Ալքարքին		» »	2 37 1/2
Բօթին Էոլ		» »	3 75

Մխաներքանը վերի յուցակին գիներէն 1/4 մեծիտ պակաս։

Ոտնամաններ է Հարկին 24 ժամէ կը յանձնուին,

Աժնութիւն, դիմացկունութիւն և ճաշակաւոր ձեւաւորութիւն։

ՎԵՐՋԻՆ, ԳԻՆ ԿԱՆԽԻԿ

Ա.չ Եբրեք Եկեղեցւոյն Պէտ Պրան Տեղ, Ըիւ– 47

ԱՄՃԱ ՊՕՂՈՍ Կ. ՕՀԱՆԵԱՆ

ԲՕԼԷՄՕՍ

(Ο ΠΟΛΕΜΟΣ)

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏԱՆՑ ՄԷՋ

Որովհետև մեր մրցանակիցներէն շատերը չարունակ լուր տարածելու վրայ են՝ թէ մեր վաճառատանց մէջ տեղի ունեցած հրդեհէն առաջ եղածին նման չափով կըրնանք ճոխ և այլազան ապրանքներու քանակութիւն մ'ի ցոյց դնել հասարակութեան՝ որուշելնիք հակառակ այդ չարահնար լուրերուն, և յօդուտ հասարակութեան՝ ձեռք բերել ընդարձակ և այլազան կերպասեղինաց հաւաքածոյ մը, որոց թիւը այսօր՝ 100000ի կը հասնի և որոց մէջ կը գտնուի նաև կանանց, երիկ մարդոց տղայոց արդուզարդին և զգեստաւորման վերաբերեալ կերպասներ։ Ամենքն ալ նոր հասած են և վերջին նորաձեւութեանց համաձայն, նկատելով որ հին ապրանքներու մէկ մասն այրեցաւ և միւսներն ալ ամբողջովին ծախուած է։

Այս նորահաս վաճառքներու վաճառումը տեղի պիտի ունենայ մեծ վաճառատանց մէջ,

սկսեալ ներկայ ամսէն մինչև Յունվար 12 1895

Գիներու մասին չենք ուզեր վերստին պնդել, որովհետև մեր ժամանութիւնը իւր տեսակին մէջ իբր միակ և առաստղելագոյն նկատուած է։ Բաւական կը համարինք ըսել միայն թէ այս տարուան համար իբր բացառութիւն, անյաղթելի ենք հակառակ մրցման։ Ապրանց հագուստներու և սիկնանց գլխարկներու համար մեր գերձակատունը այս տարի ճոխացած է բոլորովին նորատեսակ կերպասներով և այնպիսի կատարելութեան հասած է որ անբաղդատելի է ի մասին վայելչութեան և ճաշակի։

Ժ. Մ. ԴՕՆՏՈՒՎԻՍ Ե ԸՆԿ.

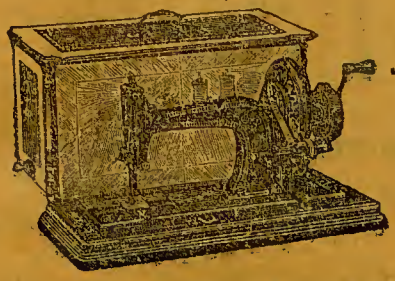

ՄԹՐՆՑ· ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՒ

Ն. Ժ. ԲԱՔԱՐԱՔԻ ԵՒՂԲՆԿ·

Ծրկ· Ըաշ 91 — Շկրճինոց 34

Գ.ծնաք, Փեվեր–Ալըք 32/34

Մարդ կրնայ ամեն տեսակ կարի մեքենաներու տէր լլլլլ, ՄԻՄԻԱՅՆ չարաթական 1/2 մէճիտ վճարելով։

Կօշիկարարներու, դերձակներու և ճերմակեղէնի կարուհիներու համար՝ կարի մեքենաներու նոր ոճերէն ամենէ տոկուն, ամենէ արագ, ամենէ դիւրին և առանց ձայնի է։

Մեր վաճառատանէն ծախուած ամէն մեքենայ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԱԼ է։

Մեր ամէն յաճախորդներուն ջրի դասատուութիւնն և մեքենաներու նորոգութիւնն։

Ամէն տեսակ մեքենաներու նորոգութիւն։

Աչեղ, դերձան, իւղ չափաւոր դներով։

Համոզուելու համար ԱՆԴԱՄ ՄԸ ՄԻԱՅՆ այցելել պէտք է։

ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

ԻԶՄԻՐի համար — Արժէքին կէսը կանխիկ և միւս կէսը երեք ամիսէն։

ԻԶՄԻՐԻ ԴՈՒՐՍ — Կանխիկ։

Ամեն անոնք կ'փափաքին հաստատուն և ճաշակաւոր ու միանգամայն խիստ չափաւոր դիներով՝ կարգեալ գրքեր ունենալ Թող դիմեն, 1857ի իվեր հաստատեալ, Ըվանկէլիքեան Յուշնաց դպրոցին անցքին մէջ թիւ 8

առ **ԱԹԱՆԱՍ ԱՆԿԷԼԻՏԻՍ**

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԴԵՂԱՐԱՆ

ՋԱՐԵՀ ՇՆՈՐՀԱԻՈՐ

Հայոց Ըաշ, Րեչէպիե ճադրե

Ամեն տեսակ դեղերու մեծ խնամքով պատրաստութիւն

Չափաւոր գիներ

Գաւառներէ եկած հիւանդներու ամեն դիւրութիւն կը տրուի, իրենց հիւանդութեանց տեսակին յարմար բժիշկներ կը ներկայացուին և անոնց պէտք եղած դեղերը մինչև իսկ գաւառները կը ղրկուին։

LA NEW-YORK

ԼԱ ՆԻՈՒ-ԵՕՐՔ

Կենաց ապահովագրութիւն հաստատեալ 1845 ին

Դրամագլուխ. — Պատրաստ դրամ ֆրանք 771.000.000
Անշարժ կալուածք եւ առանց յեղրոպա ֆրանք 30.000.000

Եւրոպիոյ համար Ընդհ. Տնօրէնութիւնն ի Բարիզ, ընկերութեան կալուածոց մէջ, 16 Պուլվար տէ կիզալիէն և 1, 3 Ռիւ Լը Բլոթիէ։

Դրամատուն ի Թուրքիա — Օսմ. կայս. Պանքա։

Ձմիւռնիոյ Ընդհ. Տնօրէն, Պրն. Վ. Ֆ. Վանտէր Զէ, Լօքալ Էյենիչէր և Բննիչ Պրն. Էչէրման Ֆիւն, Լօքալ Սբօնդի, թիւ 15, պատիւ ունին ծանուցանել թէ՝ պատրաստ են ամէն տեղեկութիւն հաղորդել ընկերութեան տուած շահաւէտ առաւելութեանց վրայ։

Ապահովութիւն կենաց, կենսապէս կամ ժամանակաւոր ապահովչական, ստանալի 15 կամ 20 տարուան միջոցէ վերջ։ Ի դէպ մահու վճարում ապահովեալ դրամագլխոյ, վճարեալ ապահովագ իներոյն Տղայոց համար եկամուտի հաստատութեան։

ԿԵՆՍԱՅԻՆ ԵԿԱՄՈՒՏ։

Ապահովագիրները ընկերութեան շահերուն ամրողջութեան կը մասնակցին։

ՊՈՂՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ՑՏ

Օսման Զադէ խան, վերէ յարկ

ԴԵՐՁԱԿ

Իւր ամէն յաճախորդներէն դնահատած իւր յաջող ձեռքին, գործածած ապրանքներու ընտրութեան և արագ պատրաստութեան համար։

ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐ

Վ. ՍԻՏԻ — V. SIDI

Մեծ կազմատուն Բարիզեան և Անգլիական ճաշակով։
Ամենաընտիր կազմ, Նուագատեարներու և Տուժարներու

ԽԻՍՏ ՉԱՓԱԼԻՈՐ ԳԻՆԵՐ

17, Պէրպէրեան խան, Ֆրանկոց Բազ

ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԿԳ. ՏԱՐԻ

ԹԻ 22 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1894

ՌՈՒՍՔ

Թ

Օրաթերթերը սակաւաթիւ են դաւառներն ու գիւղերն, ուր ժողովուրդն, մինչև անգամ միջին կարգը, հազիւ կը կարդան, այս պատճառաւ որ նախ՝ իրարմէ շատ հեռու են թղթատուն և գիւղ, երկրորդ՝ առաս թերթերու գինը շատ բարձր է և ընթերցողները ցանցառ։ Կարգ մը լուսամիտ անձեր, ընդունայն, փորձ փորձած են ժողովրդեան հաղորդել ընկերային նոր տեսութիւններ։ Այս ամէն տեղեկութեանց չնորհիւ՝ ժողովուրդը այս միայն կ'իմանար թէ բոլոր երկիրն օր մ'իր սեպհական կալուածքը պիտի լինի և թէ հարիները պիտի դադրին։ Ի հարկէ՝ թէ մտանաւորաւնելու և թէ փողոցներու մէջ գումարումները նեղելի չեն, ինչպէս նաև հասարակային ժողով-

ներու մէջ քաղաքական և կառավարական խնդիրներու վիճաբանութիւնը։ Քաղաքապետական հիմնարկութիւնները չատ կենճռոտ են։ Ռուսիա Քաղաք, գիւղային շըրջանակ, գաւառ, մէն մին իր յատուկ գործադիր խորհուրդն ունի, որ քաղաքացիներն, ազնուականին գործերը կ'կարգադրէ, և որու որոշումներն վերջնական չէ, քանի որ չատ պարագաներու մէջ բարձրագոյն ատեանի մը հաւանութեան կ'ենթարկին։

Ընտարակոյս ոստիկանութիւնը թէ լաւ կազմուած է և թէ զօրաւոր։ Մէն մի քաղաք գանազան թաղերու բաժնուած է, և իւրաքանչիւրն իր ոստիկանապետն ու գործակատարներն ունի։ Ռուսական քաղաքները մաքրութեան կողմէ այնքան նշանաւոր չեն, ունին լայն փողոցներ, այլ առ հասարակ սալարկներն անկանոն և դրեթէ անբոյս են, նեղ լիճիկներով, ցած տուներով՝ որ այնքան հանգստաւէտ չեն։ Միայն գլխաւոր փողոցները մաքուր կ'պահուին։ Այս իրաւ է որ հարուստներն ունին ընդարձակ և լաւագոյն տուներ, սովորաբար պարտէզն անպակաս է, վասն զի ռուսք չատ կ'սիրեն ծաղիկ։ Իսկ գիւղային կենաց պայմաններն այնքան ախորժելի չեն։ Ընդհանրապէս պարզ է բարեկեցիկ դասակարգին մէջ կեանքն։ Միայն մեծ քաղաքներու մէջ ունևորն պարզութենէ կ'չեզրվի և պերճասիրութեամբ կ'ապրի՝ այնպէս որ չատ չգանազանիր աչխարհի ամեն ճոխ և հեչտասէր բարձր դասակարգի կեանքէն։ Բոլոր պետութեան մէջ ռուսական տուներն այնպէս լաւ չինուած են որ ձմրան սառոյցէն և հովէն կ'պահպանուին։ Մի քանի ամառնային ամիսներն՝ հարուստ ընտանիքն սովորաբար պատչղ ամբ իրրև նստատեղեակ կ'գործածէ, մինչդեռ գիւղային նոյն եղանակին մէջ գլխաւորապէս դաշտերն ու մարգերը կը բնակին։ Բնապէս մեծ տիկիններն սպասուհիներ ունին, բայց ռուս կիներն, ընդհանրապէս առանձին գործերով չատ կ'զբաղին և մանաւոր խնամք կ'տանին դռմիկն և հաւնոցին, սակայն հսկելով մատակարարին հետ մշակական գործերու վրայ։ Թէև գիւղային տուներ այնքան մաքուր չեն,

սակայն ռուս գիւղացւոյն մի յատկութիւնն է իր մարմինն ու զգեստներն աւելի մաքուր պահել քան իր բնակարանը։ կանոն է ամեն շաբաթ բաղնատուն գնալ՝ որ մէն մի գիւղի ծայրը չինուած է և ռուսական եղանակաւ լուացուիլ, այս է՝ սառնադին ու եռած ջրի մէջ հեաքղհեաէ մտնել և աւելներով մարմինը ծեծել, ապա, բաղնատունէն ելնել չհագուած՝ մօտաւոր գետն կամ առուակը նետուելու, փոյթ չէ թէ ջուրը սառած է, և վերջապէս առանց սրբուելու թաց թաց՝ մաքուր լաթեր հագուիլ։

Գաւառները՝ բնակիչներուն մասնաւորական վիճակը նախանձելի չէ։ Հազիւ մի քանի քաղաքներ ունին թատրոն, և ակումբի մը մէջ օրագիր և հանդէս հազուագիւտ բաներ են. բաժանորդներն մեծ մասամբ թղթախաղով կ'անցնեն իրենց ժամանակը։ Ընդհանրապէս գաւառացիք անձկամիտ ու անուս են։ Հետաքրքրութենէ զուրկ՝ սովորաբար ռուսը խնայասէր չէ, և վաստակէն աւելի ծախս կընէ՝ սահպ պարտուց տակ մնալով։ Կ'ըսուի թէ գործաւորական դասն սկսած է՝ ախորժ հարկէ ստիպեալ, խնայողութիւն ընել՝ այնպէս որ խնայողական պանքաներու մէջ հետզհետէ կ'աւելնան տակոսաբեր դումարներ։ Ելմտից պաշտօնէութեան հրատարակած տեղեկութեանց համեմատ՝ 1893 ին խնայողութեանց դումարն հասած է 2 միլիօն ռուբլի։ Այս յաւելումն կը վերագրուի, այն տարւոյն անարդիւն հնձոց հակառակ, դիմաւորապէս թղթատարական և հետագրական հաստատութեանց մտ՝ նոր շինուած խնայողական դրամատուներու հիմնարկութեան։

ԹՂ

Ռուսիոյ նշանաւոր քաղաքներու մէջ, Բեզրղպուրկ, Մոսկուա, Վարշաւիա, Օդեսա, տուներու վարձքը շատ բարձր է։ Բանուկ թաղի մէջ՝ ինն տաս սենեակ ունեցող տան մը վարձքը գրեթէ երկու հազար ռուբլ է, և բացառեալ փայտի կրակն, թէև և Ռուսիա՝ տան տէրը սովոր

է բաւական քանակութեամբ փայտ մատակարարել՝ իբր վառելիք։ Մեծ քաղաքներու մէջ՝ անհեականները հանգըստաւէտ կարասիներ ունին, բայց այս պատճառ է բարձր վարձքին պահանջելու։ Գաւառներն իսկ՝ տուներն որ մեծ մասամբ փայտաշէն են, սուղ կ'վարձուին։

Ճարտարական քաղաքակրթութիւնն այնքան ծագկած չէ ի Ռուսիա. աղգին էական հարստութեան աղբիւրներն են մշակական արտադրութիւններն։ Գործաւորներու օրապէտը՝ ըստ տեղւոյն և ճարտարադործութեան կ'փոխուին։ Աշխատութեան միջին ժամերն են տասընչորս, որոյ՝ առ հասարակ, երկուքը հանգստեան կը յատկացուին։ Մի շատ գործատուններ կիրակի օրեր տուն չեն պահեր։ Ռուսիոյ պէս ընդարձակ երկրի մը մէջ՝ հարկաւ, տնտեսական պայմանները՝ ամեն գաւառի համար նոյնը չեն կրնար լինիլ, բայց, ընդհանրապէս խօսելով՝ բանւորը կարող է օրն երեսուն քսանասուն կոպէք շահիլ, իսկ ճարտար գործաւոր մը՝ մէկ ու կէս, երկու ռուբլի։ Ամնական թոշակ ստացող գործաւորներ՝ ձրի կը ընդունին նաև բնակարան և կրակ։ Շաքարի և ոդելից ըմպելիքի գործարաններու մէջ՝ գործաւորները հոպի կտոր մ'ունին զոր կրնան մշակել անային ընդհեղհեղը հոդալու։ Ռուսիա վճարուած աւրողջ օրապէտի պումարն նուազ է քան թէ պատանան եւրոպական միւս երկիրներու բանւորներն, այս պատճառաւ որ ի Ռուսիա երկու հարիւր չիսուն լուր օրեր կան և Ջերհաստան՝ երկու հարիւր երեսուն, մինչդեռ ուրիշ երկիրներ այդ թիւը կը հասնի երեք հարիւրի։ Տօնի օրերն աւելի են ի Ջերհաստան քան Ռուսիա, վասն զի այս երկրին մէջ թէ Գրիգորեան և թէ Յուլեան տոնացոյցներուն համեմատ տօն կ'պահեն և գործերը կ'դադրին։ Ռուս բանւորի մը տարեկան եկմատցոյցն այսպէս կ'կազմուի. ուտեստ 66 առ հարիւր, փայտ և լոյս 5 — վարձքին 0, բնակարանն վարպետին կողմէ տրուելով, հանդերձեղէն 2։ առ հարիւր. կարասի 8 . . . ։ Բժշկի և դպրոցի բան մը չվճարեր, վասն զի շատ գործատէրներ իրենց մարդոց համար հիւանդա-

նոցի և կրթութեան ծախքը կ'հոգան։ Գործաւորին վաստակը՝ միջին հաշուով, 18 առ հարիւր է, մինչդեռ գործատէրը կ'շահի 82 առ հարիւր։

Կայ ի Ռուսիա ԳՈՐԾԱՒՈՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ (artel) որ սոյն երկրին յատուկ հիմնարկութիւն մ'է և որ ցոյց կտայ գործակցութեան հակում մը։ Այս ընկերակից գործաւորները միասին կ'բնակին տան մը մէջ, և իրենց ընտրած գործապետին կ'վճարեն իրենց բաժինն որ մանակից լինին հասարակաց սեղանին։ Ընկերական դաշնակցութիւնները կան, և իրենց ներկայած ճարտարութեանց նայելով՝ տարբեր կերպով կ'մասնակարարուին։ Ռուսիա չունի աշխատութիւն և դրամագլխի խնդիր, սոյն բաները սովորական իմաստով, իսկ գործադուլներն խստիւ արգիլուած են, վասն զի կառավարութիւնն կարգած է գործատանց վերատեսուչներ որ կ'ջանան գործատէրն և գործաւորի մէջ ծագած վէճերը լուծելեան կարգադրել։

ԻԲ

Ռուս գործաւորին ճաշը գլխաւորապէս կ'բաղկանայ թէյէ և սև հացէ, կաղամբէ և բանճարէ ու լմանէ, որոց երբեմն կ'միանայ կտոր մը կովու միս։ Սակայն կանանց և տղոց միս չտրուիր։ Մ'սին հետ կ'խմեն ընդհանրի մ'որ կ'կոչուի Քվաս իրենց կերակուրին-գլխաւոր տարրը ալիւրային է։ Մեծ-պահոց ժամանակ շատ ձուկ կուտեն Ռուսք։ Արդարև՝ ահագին քանակութեամբ ձուկ կ'սպառուեն, վասն զի պահքի օրերն՝ ըստ կրօնական կանոնաց, շատ են։

Մշակները ճաշը կէս օրին և ընթրիքը ժամն ութին կ'առնեն։ Հարուստ գաւառացիք, ինչպէս նաև քաղաքներու մէջ, սովորութիւն է միջնաճաշ ընել կէս օրին և ժամը մէկին միւս, և ճաշել հինգին և ութին միւս։ Միջօրէին ետք՝ առատ թէյ կ'խմեն՝ ընտանեաց անդամներ բոլորելով նահապետական սովորութեամբ սամովարն՝ որ սեղանին մէջ տեղը կ'դրուի։ Այս ճաշին՝ ինչպէս նաև նախաճաշին ժամանակ բոլոր ընտանիքը պարտի ներկայ լինել։ Ռուսական կլիմայի ձմեռան ցուրտը ժո-

զվրդեան մարսողութիւնն՝ այնքան կ'երագէ որ կարելի կ'լինի չատ և սահել ուտել։ Արբեցողութիւնը բաւական տարածուած է ի Ռուսիա, և կարծես՝ ինչպէս Անգլիա և այլուր, ազգային մոլութիւն մ'է դարձած։

ԻԳ

Ռո՜ս կինը գործօն դեր մը ստացած է ընկերութեան մէջ, շնորհիւ իր վայելած անկախութեան և նախագործ կարողութեան, այնպէս որ օր ըստ օրէ իր գործունէութեան ասպարէզը կ'ընդարձակի։ Բայց այս հանգամանքն ունին միայն բարձրադիր կամ վերին միջնակարգ կիներ։ Գիւղացի կինն ամեն բանի ծառայող ազախնի խոնարհ դիրքը դեռ կ'պահէ, մնալով գործիք մը ամուսնոյն քմհաճոյից, որ կոշտաբար կ'վարուի իր կենակցին հետ՝ երբ մանաւանդ արբած վիճակի մէջ դտնուի։ Ռուս կինն մը իր ստացուած քին բացարձակ տիրուհին է, և որովհետև ուղղամտութեամբ և գործնական ոգւով ոտէպ օժտուած է, իրրև վհհապետուհի կ'տիրէ ոչ միայն իր անձուկ շրջանի վրայ, այլ և ընկերութեան մէջ, այնպէս որ առաջնակարգ քաղաքագէտներ անգամ անոր պաշտպանութիւնը կ'փնտռեն։ Ազդէն քաղաքագէտ կիներ Եւրոպական կարևորութիւն ստացած և չատ դիւանագէտներու դասեր տուած են։ կան կարգ մը Ռուս կիներ որ գրականութեամբ կ'զբաղին, և թէև ցարդ մի քանի լաւ վէպեր գրած են, սակայն արտատովոր երկ մը դեռ չեն արտադրած։ Ա՛ռ հասարակ Ռուս կիներն անտարբեր են արդուզարդի։ Դուրսը մեծագոյն հագուստներ կ'հագնին և մինչև անգամ հայկերսյթի՝ անվայել չհամարուիր, սև տուն չրջազգեստներով ներկայիլ։ Պատահանդիսի մէջ միայն սովորութիւն է պերճ զգեստներ և զարհուրելի կրծիլ։ Եւ ընդհանրապէս Ռուսն ունի ընտիր և տարօրինակ գոհարներ։ Ռուսական յատուկ տարազն, որ անհրաժեշտ է արքունիքին, չատ կիներու կ'վայելէ՝ ինչ որ լինի իրենց տիպարը։ Գլխանոցն, որ իր յատուկ դրոշմն ունի, թաղի նման, սնդուսկ կամ մաւիչէ չինուած

է՝ մարդաբիանելով կամ թանկագին քարերով բանուած։ Այս գլխանոցին բուն նպատակն էր կանանց գլխակը սքօղել, վասնզի հին ժամանակ ներելի չէր հրապարակի վրայ մազերը ցոյց տալ։ Ռուս վաճառականներն սովոր էին ազգային յատուկ հագուստ մը հագնիլ, որ հետզհետէ կ՚վերնայ։ Սակայն ազգային զգեստները դեռ կ՚տեսնուին գեղացիներուն մէջ, և դաւառէ դաւառ կը տարբերին։ Շատ աւելի աչքի կ՚զարնէ տեղային հագուստը կանանց քան տրանց մէջ։ Այս զանազանութիւնը կերևի մանաւանդ գլխանոցի և ծոպերու ձևին վրայ։ Ռուս կառապաններ նշանակելի համազգեստ մ՚ունին, որ երկայն երկանջ փաֆրան մ՚է՝ արծաթի կամ ոսկի կոճակներով և նեղ երիզաւոր մետաքէ գօտիով, իսկ իրենց գլխարկը ոչխարի սև մորթով չինուած է, որուն ծայրերը վեր ելած են և սիրամարգի փետուրներէ բաղկացած։ Նորաձևութիւնը կ՚պահանջէ որ ռուս կառավարիները գեղեցիկ լինին և երկար ու բոլորուն մօրուսներ ունենան։ Նոյնպես պարտին անձեայ լինիլ և եթէ բնութիւնը բաւական գիրուց տուած չէ անոնց, հարկ կ՚սեպեն բամպակով խճողել իրենց հանդերձը։

Կարելի է ըսել որ ռուսական ազգային պարը թէ արքունեաց և թէ բարձր դասակարգին մէջ Մազուրկան է, թէև իւրօք ընհատկան ծագումը ունի։ Ժողովրդային պարը Ռուսկայէ կ՚կոչուի։ Երկու պարագայ միայն կ՚երևին, այր և կին։ Առաջինն իր մէկ ձեռնով թաչկինակ մը կ՚շարժէ գլխուն վրայ, մինչդեռ միւս ձեռնով կ՚բռնէ գիտան։ Ջանգան ձևեր կ՚կատարեն պարագրները՝ միշտ իրարմէ անջատ ծնալով։ Եւ ոչ իսկ ձեռներն իրարու կ՚դպին։ Այլն մի շատ ոստումներ կ՚ընէ՝ նման Աբուլեան գիւղացոց կատարին։ Այս խաղերու ժամանակ ժողովուրդը կ՚երգէ։ Արուեստագիտական կեանքն կ՚կսի ծագիլ և Ռուսիա ունի մի քանի ընտիր նկարիչներ, դրագէտներ և երաժիշտներ։ Սակայն իրեն յատուկ իմաստասիրական դրութիւն մը չունեցած է երբէք, թէև իր հեղինակներն զանազան փիլիսոփայական խնդիրներու վրայ գրած են։

Բոլոր այդ տեսութեանց մէջ ակներև կ'երևի Սլաւեան մտայ միսթիքական նկարագիրն։ Եւ այդ Սլաւեան դիւրաթեք քնաւորութեան և իւրայուցման դիւրութեան շնորհիւ, ռուսք օտար մեթոտներու արագ օրէն կ'համակերպին։ Անտարակոյս մեծ ապագայի մը սահմանուած է այդ ժողովուրդն, սակայն այդ նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ կ'համարուին այն պայմաններն որ սոյն վերաչինութեան կ'առաջնորդեն։

ՄՈՒԹ ՕՐԵՐ

ԳԱԼՈՒՆ Գ.

«ՄԵԳԱՑ ՏՐՒՏՈՒՐՔ»

Ահա կ'ծագի արևն. այլևս կարօտ չեմ գրեանց. այսօր թոյլ ու դանդաղ ժամեր չկան ինձ համար, այլ լուսի գործ, լուսի մատուցմներ. կարգադրելի զանազան բաներ։ Երթայ բարով իմ աննպատակ, հատեր գոյութիւնս։ Այսուհետև պիտի ունենամ զբաղում, որու համար կ'արժէ ապրիլ . . . կ'արժէ իսկ մեռնիլ, եթէ հարկ լինի։ Այսօր վարսենիկ պիտի գայ ինձ, պիտի գայ վշտահար, իրաւ, պիտի գայ ինչպէս քոյր մը կուգայ իր եղբօր։ Ա՜հ, այնքան տաղտկալի, անշուք օրերէ ետք պիտի տեսնեմ դինք այսօր . . . վաղն . . . ամեն օր։ Եթէ մարդու մը գութը, ակնածութիւնը, պաշտամունքը կարող են իր առջև վերականգնել թշուառ իմ թագուհիս, անշուշտ օրին մէկը պիտի տեսնեմ որ վարդեր պիտի վերստին բացուին իր երեսին վրայ, սիրափայլ ժպիտը պիտի բեկբեկի իր բերնին շուրջը, բարեբաստիկ խորհուրդներ պերճօրէն պիտի խօսին վերստին իր սև աչերուն մէջ։ Եւ ապա . . . և ապա . . . ինչ հոգս է աշխարհն, ինչ, իր հեգնութիւնները։ Որո՞ւ եթէ ոչ իմ անձիս միայն, պատասխանատու պիտի մնամ։ Ահա այն ժամանակ՝ պիտի կարող լինիմ վստահ իր ականջին. — «Անուշիկ, թո՛ղ իրև երազ սահի անցնի կեանքդ չըշանչն անցեալը. թո՛ղ այս օրս մեր երջանկութեան թուականը լինի։

Թէև գիշեր մը միայն պիտի պատուէր Վարսենիկ իմ անչուք հիւղակս, բայց բիւր պատրաստութիւններ ունէի ընել իր հանգստութեան համար։ Բարեբաղդօրէն պարապ սենեակ մը կար, և բայ ասոնք՝ ուրիշ մը կահաւորի իսկոյն իմ միամիտ ըսպասաւորս կոչեցի։ ըսի անոր թէ քոյրս այցի պիտի գայ ինձ, թէ այս գիշեր պիտի քնանայ տունս, և թէ հաւանական էր որ վաղը ճամբայ ելնէինք։ Բայց ինք կրնար մնալ և տունը պահպանել, մինչև վերադարձս կամ մինչև որ հարկ եղած հրամանները տայի տան մասին։ Ուխլյըմ բնաւ զարմանք չյայտնեց։ Եթէ ըսէի անգամ որ պարապաւոր է պատրաստել ամեն ինչ իմ կնոջս և հինգ զաւակներու գալստեան համար, դարձեալ իրեւ օրուան գործ պիտի նկատէր այս ամենն և ինչ որ հարկ էր պիտի ընէր իմ հրամաններս կատարելու համար։

Ուխլյըմ գործի սկսաւ իր անդրդուելի, կանոնաւոր և կըսբուկ կերպով որպէսզի Վարսենիկի սենեակը մաքրէ[պատրաստէ։ Հագիւ թէ այդ գործն աւարտեց և թափուր սենեկին կսկիծ ու տաքուկ ձև մը տուաւ, որ ապսպրեցի անոր ձի մ'և սայլակ մը դանել և տիկին Վիլըրնի տունէն Վարսենիկի անասունը բերել։ Նա սէգ չուներ անուն տալ, այլ պարզապէս ըսել թէ անասունն առնելու համար եկած է, և նաև հարցնել թէ տիկինն պատուէր մ'ունի տալու։ Ապա նստայ սիրականիս բնակելիք սենեակն և սկսայ խորհիլ այն տարօրէն այլ ցաւալի դիպուածին վրայ որով նէ իմ յարկիս տակ պիտի մնար։ Թովչին գաւազանն ունենալ կ'փափաքէի, որպէս զի սենեկին պարզ կահ կարասին իմ թագուհւոյս արժանի պերճանօք զարդարէի։ կ'փափաքէի զէթ ծաղիկներ ունենալ և իր հանգստեան վայրըն պճնել, վասնզի կ'իմացի թէ ինչ խանդագին սէր ունէր ծաղիկներու համար։ Աւա՛ղ, և ոչ իսկ ծաղիկ մը տեսած էի բաւական ամիսներէ ի վեր։

Ցեռոյ Սըր Մէրվին Ֆէրըլնտի նամակն հանեցի և մի քանի անգամ կարդալէն ետև՝ սրտովին անիծեցի նամակագիրը։

Սպասաւորս գրեթէ երկու ժամ դուրս մնաց, ապա մի քանի արիղներ առած եկաւ։ Անչափ ուրախացայ, այս չօշափելի նշաններով, որ Վարսենիկ մտադիր էր իր խոստումը պահելու։ Մինչև այն տեսն կասկածի նման բան մը միտքս կը չմտնէր, մտածելով որ թերևս՝ Վարսենիկ, բարւոքեան մի պահուն, երած որոշումը փոխած լինի՝ յետ հասուն խորհրդածութեան։ Այժմ բաղդովին ստոյգ կ'երևէր ինձ իր գալուստը։

Սակայն Ուիլյըմ տիկնոջ կողմէ յանձնարարութիւն մը չէր բերեր, ուստի կ'մնար ինձ համբերութեամբ սպասել մինչեւ որ հարմարութիւն ներս մտնելու։ Որքան որ սիրային ախորժելի դործերս աւարտած էին, անհոգ չէի։ Ուրիշ պաշտօն մ'ունէի կատարելիք։ Սկսայ մտածել հանդարտօրէն թէ արդեօք գայն կատարելու լաւագոյն միջոցն ինչ էր։ Այս երեկոյ պէտք առ պէտք պիտի գտնուէի այն սեւ սիրտ սրիկային որ Սըր Մէրվին Ֆէրրընտ անուամբ կ'ճանչցուի։

Աչքէ անցուցի չոգեկառքի երթեւեկութեան ժամերը։ Սըր Մէրվինի նամակը որոշ ժամ մը չէր յայտներ, բայց նկատեցի որ եթէ իր դիտաւորութիւնն ի գուծ դնէր, չոգեկառք մը կար որով միայն կարող էր գալ՝ կար նաեւ մէկ հատիկ ճամբայ Լոտինէն մինչեւ Վարսենիկի բնակած տունը։ Նա մտադիր էր, կըսէր իր նամակին մէջ, քալելով տունը գալ, որպէս զի ինչպէս կ'երեւէր, անտես մնայ։

Շոգեկառքը ժամը եօթին Լոտին պիտի հասնէր։ Օդը չատ ցուրտ էր։ անշուշտ հետիոտն ուղեւորը պատաւոր էր շուտ շուտ քալել։ Տիկին Վիլսընի տունն կայարանէն չորս մղոն հեռու պիտի լիներ։ Եթէ չոգեկառքը հասնելէն առաջ ճամբայ ելնէի, հաւանական է որ իր ուղեւորութեան կէսը չաւարտած իրեն պիտի հանդիպէի։ Ի հարկէ՝ մութ պիտի լինէր, բայց պիտի ճանչէի զինք, հաղար հոգւոյ մէջ անդամ պիտի ճանչէի։ Նոյն տեղն՝ բաց ու ամայի ճամբուն վրայ, Սըր Մէրվին Ֆէրրընտ, մինչ ուրախ զուարթ պիտի յառաջանայ, յուսալով լրբօրէն շոյել և ո և է կերպով չհիլ և լռեցնել կին մ'որ չպարտաւորէ ժամուս մը մէջ իր պատուոյն և սիրոյն վտահելով՝ անձնատուր եղեր էր, այո՛, այդ չնականն իր առջև պիտի տեսներ, չէ թէ կին մը, այլ մարդ մ'որ վաղուց երդում ըրած էր թէ Վարսենիկի եղած ո և է նախատինք, իր անձին դէմ նախատինք պիտի համարէր։ Անշուշտ պիտի հանդիպէր նա այդ մարդուն և իր պատիժը պիտի կրէր։ Թէև այսպէս մտածումը էին իմ մտածմունքս, թէև զարդ և ազատ ոճով կ'յիշեմ անմեղ բան, բայց կ'ափսոսքիմ որ ծուռ չմեկնուի իմ միտքս։ Իրաւ է, որ արդի դատն վիճակիս մէջ՝ հակամէտ էի, իմ յատուկ ձեռքով, Վարսենիկի վրէժը լուծել, իրաւ է, որ մտադիր էի, եթէ հնար էր, օր մ'այս մարդուն կեանքը բառնալ, սակայն դէթ այս վրիժառու դիտաւորութեանմէս իսկ բնաւ անդէն կամ անկասկած մարդու մը վիճակէն օղուտ քաղելու վատ դաղափարը մտքէս չանցաւ։

Երբէք յանկարծական յարձակում և սպանում չէր նպատակս, այլ միայն իր ճառընն վրայ կեցնել ապիրատ մարդը, երեսին տալ իր վատութիւնն, յայտնել թէ վարսենիկ իմ օգնութեանս պիտոյ է, թէ զինք իմ պահպանութեանս ներքև առած եմ, և թէ ես, որ իբր եղբօր մը պաշտօնը ստանձնած եմ, կ՚պահանջեմ, պատուոյ հնօրեայ օրէնքի մը համեմատ, զէթ այն անուանական դոհունակութիւնն զոր պարտաւոր է տալ մարդ մ՚անխղճօրէն մատնած կնկան մը։ Շատ հաւանական էր որ այդ մարդը ծիծաղելի պիտի գտնէր իմ պահանջումս . . . Թերևս ըսէր թէ վճռամարտի օրերն անցան, և ի հարկէ խնդիրս մերժեր։ Այն ժամանակ մտադիր էի նախատինք տեղալ իր գլխուն և տեսնել թէ արդեօք իր ազնուականի արիւնը պիտի տաքնար, թէ արդեօք իմ տալիք ապտակս փափաքելի արդիւնքը պիտի բերէր։ Իսկ եթէ այս վերջս ի դերև ելնէր, պիտի ետևէն պնդէի, պիտի գանակոծէի և հրապարակի վրայ երեսին պիտի թքնէի։

Անշուշտ վայրագ խորհուրդ մ՚էր իմս՝ արդի հետևակ և օրինապահ ժամանակիս մէջ, և սակայն այդ միայն էր գործադրելի։ Թերևս առարկուի որ հարկ եղած միջոցները ձեռք առնելով կարող էի ապիրատը ձերբակալել տալ երկկնութեան յանցանքը։ Սակայն ի՞նչ միտք ունէի ձեռքս այդ ամբաստանութիւնն հաստատելու համար, եթէ ոչ լոկ իր անտարակոյս նամակը։ Ո՞վ պիտի գործէր այս պարագային մէջ . . . Վարսենի՞կ . . . ե՞ս։ Եւ ոչ իսկ տեղեակ էինք թէ իր յիշատակած կինն ուր կ՚բնակէր կամ ո՞ւր մեռեր էր։ Հարիւրաւոր միջոցներ կրնար գտնել և արդարութեան ձեռքէն խոյս տալ, բայց եթէ պատժուէր կամ անպարտ ու ազատ արձակուէր, վարսենիկի անունն ու պատրանքն պիտի հրատարակուէր։ Ո՛չ, ճար մը միայն կար, և լոկ մարդ մը պարտաւոր էր այդ ճարը գտնել և գործադրել։ Կը մնար ինձ միայն իմ սիրած կնկանս վրէժը լուծել հին սովորական կերպով։

Իրաւի՝ ինչպէս արդէն ըսի, անգործ և ապարդիւն չպիտի լինէր հիմակ կեանքս։ Սակայն ժամերը կ՚անցնէին և վարսենիկ չէր երևեր։ Քանի մութը կը կոխէր և ճամբան, որու կ՚նայէի անդադար, հետզհետէ անորոշ ևս պոյն մը կ՚առնուր, իմ մտատանջութիւնս կ՚աւելնար։ Իսկ երբ ճամբան կարճ օրն անցաւ և երկար, խաւարին դիշերն սկսաւ, անհանգստութեան երկիւղը յաջորդեց։ Տունէն դուրս ելայ և պարտիզիս մէջ վեր վար քա-

լեցիր Որքան մեղադրելի ինքզինքս որ Թեթևակի հատաներ էի Վարսենիկին փոխարէն . . . կամ, լաւ ևս ըսել, հրամանին, որուս պարտաւոր էի պիմադրել: Դայց ես, ե՞րբ իր մի փոխարէն, Թող հրամանին, դէմ կեցեր էի: Երանի՛ Թէ այս անգամ աւելի հաստատ կամք մը ցոյց տուած լինէի:

Առաջին երեկոյեան ճիւնարեր փոթորիկն այնքան երկար չէր տևած որպէս զի երկիրն լիովին ճերմակ սաւանով մը ծածկէր: Օրն պայծառ ու սառնագին անցեր էր, բայց դիտեցի որ արևը մարը մանելէն ետև՝ հողմն իր ուզուխթիւնը փոխեր էր: Աւելի տաք էր, փոփոխում մ՚որ առատ ձիւնի կամ անձրևի դուշակն էր: Լուսնակը կ՚փայլէր, այլ մեայլոտ լուսնակ մը, վասն զի ամպեր կ՚Թռչէին կ՚անցնէին իր վրայէն, և այդ ամպերըն անլուր կայտ առ կայտ և սուսար մարմին մը կազմելով բոլորովին պիտի սքողէին մերթ ընդ մերթ միայն իր ցոյց տուած լուսաւոր դէմքը:

Վայրկեանները չուտ կ՚անցնէին: Չեզդհետէ յուզմունքս կը աւելնար: Եւ ինչո՞ւ համար Վարսենիկ կ՚ուշանար: Լիայոյս էի տեսնել իմ հէք ապիկս յարկիս ներքև անմոլի՝ իմ միւս պաշտօնս կատարելու համար դուրս ելնելէս առաջ: Եւ ինչո՞ւ չէր երևեր ժամանակն, անգին ժամանակը, կ՚սահէր: Զինք դիմաւորելու յուսով ճամբուն վրայ բաւական յառաջ գացի:

— Ինչո՞ւ կ՚յապաղի — կ՚հեծէի:

Այս պահուս պարտաւոր էի Ռոտինի համբան բռնել, Թէ ոչ իմ որսս ձեռքէս պիտի հանէի: Տէ՛ր Աստուած, արդեօք կը գտանէ նէ որ անգամ մ՚ևս այդ մարդը տեսնէ: Երբէ՛ք, երբէ՛ք: Հեռի իզմէ այդպիսի մտածում մը:

Եւ սակայն՝ մարմնոյս մէն մի ջիղը կ՚սարսռէր լոկ այդ ենԹադրութիւնն ընելով:

Այս տարտամ վիճակս այլ ևս չկրցայ տանիլ: Հարիւր անգամ ժամացոյցիս նայեցայ. եօթին միայն տաս վայրկեան կար, և այդ ժամուն ան՝ որոշած էի Տիկին Վիլսընի տան ճամբէն Ռոտին զարնել: Եւ սակայն չէի կարող դանդաղ հեռանալ, Վարսենիկ կրնար հասնիլ նոյն վայրկենին, ի՞նչ պիտի մտածէր եթէ դիս չգտներ իր հիւրընկալ:

Անցան հինգ Թանկագին ժամեր ևս: Ոտքս գետին կ՚զարնէի զայրագին: Ի վերջ՝ պիտի ոտիստուէի իմ պաշտօնիս մի մասն, անուշ մասը, այլ ոչ դաժանը, կատարել: Պիտի կարենայի՞ արդեօք Թէ մին և մէկ միւսը կատարել: Նոյն պահուն չոգե-

կառքը Ռօտինի չատ մօտ պիտի լինէր։ Ծամ մ'ևս և ամեն բան բուսած էր։ Անօրէնը պիտի տեսնէ վարսենիկը՝ դեռևս տունէն չելած, նա պիտի յորդորէ, համոզէ դինք։ Հէք կինը պիտի՞մոռիկ ընէ անոր խօսքը, անգամ մը նա չէ՞ր սիրած զանի։ Անչուշտ սիրած էր, քանի որ օրինաց դէմ գործեց այդ սիրոյն համար— անիծեա՜լ խորհուրդ — նէ և կ'սիրէր դինքն այն ատեն և . . . վերջապէս կին մը չէ՞։

Այսպէս կ'տանջուէր մինչև որ տաղնապս անտանելի դառայ։ Ուրիշ ճար չկար, հարկ էր անպատճառ արգիլել Ֆէրրընան վարսենիկը տեսնելու։ Ա՜խ, ինչո՞ւ համար չեկաւ, իր խոստման հակառակ։ Արդեօք թոյլ չտուի՞ն որ գայ։ Իր անտարբեր կեր-պերուն չնայելով՝ առջի դիշեր իմ տեսած կնոջ վրայ վստահութիւն չունէի։ Այժմ ժամը եօթ ու կէս է։ Վարսենկան տունն երեք մղոն հեռի էր։ Չարկ է ինձ հրաժարիլ վրէժխնդրութեան խորհրդէս։ Պարտիմ վարսենիկը փնտռելու երթալ։ Եթէ դինք չգտնեմ, պիտի երթամ տիկին Վիլսընի, իմանալու համար թէ ո՞վ արգիլեց վարսենիկի գալուստը և, եթէ հարկ լինի, բռնի առնուլ բերել դինք։

Նոյն պահուն անդիտաբար տունս դարձեր կի։ Ուիլյըմը կանչեցի և ըսի որ իմ սպասած հիւրս դիմաւորելու համար ճամբայ պիտի ելնեմ։ Եթէ դիպուածով չգտնեմ, պարտաւոր է դինքն ընդունիլ իմ կողմէս և տարակայութեանս պատճառն անոր յայտնել։

— Լաւ է որ լապտեր մ'առնուք, տէր իմ — ըսաւ սպասաւորս։ Լուսնակն երեսը պիտի ծածկէ հիմակ, և այդ ճամբաներն բաւական խորթ ու բորդ են։

— Այն մեծ լապտերը ծանր է, բանիս չդ ար — ըսի սրանեզրւթեամբ։

— Միւսը, պզտիկն առէք, միակողմանին — յարեց Ուիլյըմ— աւելի լաւ է քան թնաւ չառնելն։

Իր խօսքը չկարելու համար փութը լապտերը գրպանս դրի։

ԻՄ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԷՍ

ԻԶ

Իր ժամանակին համար ստուգիւ զարգացեալ միտք մ'էր Անդրէաս։ Մեծ բարեկամ մը յառաջդիմութեան՝ զարմանալի կերպով ունէր ուսման և գրականութեան սէրը։ Իր օրով լուսաւորութեան կեդրոն մ'նեղաւ Իզմիրի հայ գաղթականութիւնը։ Չկար ազգօգուտ ձեռնարկ մը՝ զոր չքաջալերէր իր յորդորներովը և որու չնուիրէր իր գործօն աջակցութիւնը։ Հին ժամանակներ դպրոցէ ելլող ուսումնասէր աշակերտներէ կազմուած, Ընկերութիւն մը տպարան մը հաստատած էր՝ նոյն իսկ Ս. Մեսրոպայ տան մէջ։ Այս ընկերութեան պաշտպան եղաւ Անդրէաս և տպարանին վերատեսչութիւնը ինք անձամբ ստանձնեց։ Հո՛ն լոյս տեսան Տէր Յովհան Վանանդեցիի Ոսկեբերը, Արիւծ Աբիսոնովէի, և Տրամբանութիւն մը, առաջինը Գրիգոր Կոստանդեանի ծախիւք, և վերջին երկուքն ալ անուրէ թարգմանուած, Ախալ՝ թարգմանութիւն Հայրապետ Սավալանեանի, և որ տպուեցաւ միևնոյն բարեբարի ծախիւք։ Կորիւն, Սաղմոս և այն հռչակաւոր Նարեկը՝ որու մէկ դժբաղդ բութին յարուցած ահագին փոթորկին առիթ ունեցած ենք պատմել մեր Յիշատակներու մէջ։

Եզբայրական ընկերակցութիւններ աշակերտաց մէջ կը հաստատէր Անդրէաս մերթ ապքատ տղայոց օգնելու, և մերթ պիտանի գիրքեր գնելու ի նպաստ դպրոցի թանգարանին՝ որ ա՛նքան մոխացաւ իր օրով Իր յորդորներովը մանաւանդ կազմուած է Սէմէնց անուանի ընկերութիւնն՝ որու տարիներով առեներդ պիրը եղած էր՝ ընծայելով անոր իր բովանդակ զօրծունէութեան դժերը։ Նշանաւոր հիմնադրութիւն մ'ասկէ յիսուն և աւելի տարիներ յառաջ, որ մեծ պատիւ կը բերէ այն ժամանակի Իզմիրցիներու արմատն ու լուսաւոր մտքին (1)։

Գրեթէ չկար թերթ կամ գիրք մ'Իզմիրի մէջ՝ որ Անդրէասի խրախոյան ընդունած և անոր քննութեան կամ սրբագրութեան յանձն առած չըլլայ։ Թուրքիոյ Հայոց անդրանիկ լրագիրը Աբգարեան, Ղուկաս Վարժապետեանէ չարագրուած, եռանդուն պատասխանին իրական աշխատակցութեամբը կը հրատարակուէր, և լի էր իր յօդուածներով ու քերթուածնե-

(1) Գարեգին Փափազեան ասկէ հասն տարիի չափ յառաջ աշխատեցաւ վերանորոգել Միութիւն Ընթերութիւն, այլ իր գոյեղի ջանիերը հիմնաւոր յաջողութիւն մը չունեցան։ Կազմուեցաւ այդ առնուելով ընկերութիւն մը, այլ վազանցակ տեւողութիւն մ'ունեցաւ միայն, կամ աւելի ճիշտ՝ ապրիլն ու մեռնիլը մէկ եղաւ։

բով Տպագրական վիրաներն ամէն անգամ ինք կը սրբագրէր աշակերտաց սերտողութեան պահուն՝ որ իր տրամադրելի միակ ժամն էր։ Մինակ չպիտի մնար Ալբերտ, մրցորդ մը պիտի ելնէր իրեն դէմ, այն է Մելիք Սեւիմեանի թերթը։

1853 ին Անդրէասի խրախոյսներով հաստատուեցաւ իր վարժեմի աշակերտներէ Տէտէեան եղբարց տպարանն ալ, ուր լոյս կը տեսնէր Աբէլ Աբօպեան հանդէսը, և ուր եաքէն պիտի տպուէին այնքան բազմադան երկեր։ Սարգիս Տէր Գասպարեանի թարգմանած Կիւլվէրի Ճամբորդութիւնը սրբագրուած է Անդրէասէ։ Այսպէս, կրնայ ըսուիլ թէ Իզմիրի հին մամուլի առ հասարակ բոլոր արտադրութեանց յաւէտ կամ նուազ նպաստած է այս ժիր և անձնուէր պատուելին՝ որ ինչպէս կը տեսնուի, իր գործունէութեան չրջանակը դպրոցէ դուրս ալ կը տարածէր մեզի համար։ Գլխաւորաբար իր օժանդակութեամբ ու ընդհարհիւ թէ իբր քիչ շատ կանոնաւոր դպրոց, թէ՛ իբր լրագրութիւնն և թէ՛ իբր ընկերութիւն անդրանկութեան փառքն ունի մեր քաղաքը, ասկէ կէս դար յառաջ Հայ լուսաւորութեան կեդրոն և վառարան (1)։

Ինչ ուսումնասէր եռանդ մ'էր այն՝ որ կը տիրէր դպրոցէ դուրս և ներս։ Մնսրոպեան վարժարանի աշակերտներէ երկու խումբ՝ տղայ հասակէ տպարան կը հաստատէին և թերթ կը խմբագրէին Անդրէասայ պաշտպան հովանիի տակ։ Առաջին խումբը տարիէ մը հետէ իր յաւտուկ տպարանէն Թարգման կը հրատարակէր, երբ երկրորդ խումբը՝ որու մէջ Մանուկեան Ցիլոպիենոս հեղինակն ալ կը գտնուէր, հրատարակեց Եղկաերը, այն ևս իր առանձին տպարանին մէջ, իբր մրցորդ Թարգմանի։

Թարգմանի և Եղկաեր տպարաններ որ կ'ըսենք, որ և է պատրանք պէտք չէ ազդեն ընթերցողներու մտքին մէջ։ Դպրոցականներէ հիմնուած անշուք և աներեսխեղճ հաստատութիւններ էին անոնք, որ և է տան մ'որ և է նեղուած մէկ սենեկի մէջ և հապճեպ տպարանի մ երեւոյթը կընծայէին այցելուի աչքին։ Իսկ անոնց վերբերական մամուլներ՞ը։ Ո՜հ, անոնք ևս տպագրական ծանօթ մամուլի հետ հեռուանց միայն նմանութիւն մը կը բերէին իրենց ամենափոքր տարածութեան մէջ։ Երևակայեցէ՛ք վաճառատանց մէջ տեսնուած երկաթէ մամլակը նամակներու նը-

---

(1) Հիները մեծ գովեախու կը յիշեն 1836 ին Անգրիասի ճանապարհորդութեամբ Մխիթարեան դպրոցի մէջ տրուած խոպերէն շրջեզ ներկայացում մը — կոլոճնիի մէկ խաղը — որու հրաւիրուած էին իզմիրի կուսակալը եւ հիւպատոսներ, եւ որ մեծ թնդիւն հանած էր ժամանակին։ Ըսած նկատ արդէն թէ խոպերէնի դասախօսութիւնը եւս՝ որման ժամանակ որ գոյութիւն ունեցաւ, նկատ աճնամբ առանձնաձած էր Անգրիասի։

մանաւանդ թեան յատկացած, այն ալ պարզապէս տախտակէ։ Ներա՜ս դպրոցականներս ինչպէս կարող էինք գնել վաճառականի երկաթէ մամլակ մ՚անգամ, որու համար դրամ պէտք էր պատանեկան քսակներու համեստ կարողութենէ վեր։ Թո՜ղ մնայէ մամուլն ալ նոյնպէս տախտակէ չէ՞ր միթէ։ Հայրս՝ ուսումնասէր և միշտ կամակատար որ և է խնդիրիս նէյո՜էէ մամուլն ապսպրեց ուրեմն մեր տան առաջնագործին՝ որ չմոռնամ ըսելու՝ բառական ճախատել արհեստաւոր մ՚էր։ Իսկ հարկ եղած գրերը հայթայթուեցան մեզ Յարութիւն Տէտէեանէ։ Բազմարդիւն տպագրապետը և ազգայ անուանի հրատարակիչը Հայերու՝ Աբէլ Աբաթեանէ հրատարակման համար հանդուցեալ հօրս հանդանակած դրամական նպաստին փոխարէն կուտար մեզ Միւհէնթիսեան կիսամաշ տառեր, ինչպէս նաև մեր լիիրաւութեան հանդէսի համար զարդարուն դուռ մը՝ զոր ի՛նք պատրաստեց իր յաջողակ ձեռքերով և որ Թո՜ղնէ դուռէն անհամեմատ փառաւոր՝ անպատում հրճուանք և հպարտութիւն կազդէր մեզ՝ նոյնպէս ի՛նք եղաւ նէյո՜էէ կոկիկ անունը մեզ թելադրողը։

Այսպէս ուրեմն դպրոցական պատանեակներ՝ զոր ուսումնասէր եռանդը կը վառէր և զոր Անդրէասի խրախոյսը կ՚ոգևորէր, յանկարծ մէյ մէկ խմբագիրներ դարձած օրագրի յօդուած կը գրէինք կամ կը թարգմանէինք, և մեր պարապոյ օրերն ու ժամերն այդ դրուագները տպելու կը գործածէինք, մանկութեան հասակի յատուկ իրաւունքն եղող դրօսանքի ու խաղի ժամերէ խորելով, գողնալով։ Անդրէասի հաճելի ըլլալը մեր ամէնուս հոգերանական ըղձակէտն էր։ Զուարճութեան համար մեզ տրուած դրամը կանոնաւորապէս տպարանի ալիտոյից կը ծախսէինք։ Ես՝ իմ մասիս՝ բառական յաջողակ դրաչար մ՚եղած էի, արհեստ՝ զոր կարծեմ գոհացուցիչ կերպով ալիսի կրնայի այսօր ի գործ դնել որ և է տպարանի մէջ։ Փոդանք կամ հռչականք (réclame) մը չէ այս որ կ՚ընեմ իմ անձիս համար։

Նէյո՜էէ՝ ինչպէս նաև Թո՜ղնէ տպագրութիւնն՝ մանուկ արհեստաւորներու ձեռքով և փայտեայ անշնորհ մամլակի միջոցաւ ի գործ դրուած՝ արդէն խեղճ ու տգեղ՝ տառն առանձնելի կերպով աղաւաղ և գրեթէ անընթեռնելի հանդամանք կ՚ստանար։ Տառերը կը դրոշմուէին դողդոջուն, երբեմն խզած անյայտ և երբեմն մրոտ ու ամենախանձր կերպով։ Ինչու, ի՞նչ պատճառաւ այս անսովոր ազեղութիւնը, աղաւաղութեան այս ծայրայեղ յուզումը։ Անկոչ առեղծուած մը՝ անթափանց դաղտնիք մը կը մնար այս մեր պատանի մտքերու համար։ Նոյնն հիւանդութիւնը բռներ է » կ՚ըսէր մեր տպագրիչ ընկերակիցը դառնացած չէշտով մը։ Լքում ու սև յուսահատութիւն կը պատէր դէմդ այս կախարդ պարագային մէջ։ Նորանոր փորձեր կ՚ընէինք իրարմէ աւելի անյաջող՝ մինչև որ գոհացուցիչ

ՅԱԿՈԲ ԱԼՓԻԱՐ ԵՒ ԸՆԿ

ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՍԱՊՈՆԻ

ԳՈՐԾԱՐԱՆ—ՖԻԼԻՄԹԼԱՀՏԻՒՔԱՅ ԹԻՒ 65

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ—ՆՈՒՍՈՒՓԻ ՖԷՐԻԱՆԷ ԹԻՒ 2

ՋՄԻՒՌՆԻԱ

ՄԵՐ ՍԱՊՈՆԻ	*Տեսակը դերազանց է չատերէն։*
ՄԵՐ ՍԱՊՈՆԸ	*Ընկի մրևնոյն ատոիճանը, ՄԻՇՏ և ՈՉ ՊԱՏԱՀԱՒԱՐ լինչպես չատերուընը։*
ՄԵՐ ՍԱՊՈՆԸ	*Զուտ է ամեն խարդախութենէ։*
ՄԵՐ ՍԱՊՈՆԸ	*Լաւ կ'մաքրէ։*
ՄԵՐ ՍԱՊՈՆԸ	*Լաթերը չմաշեցներ։*
ՄԵՐ ՍԱՊՈՆԸ	*Կ'չինուի առաջին կարգի նիւթերով, որոյ ոյժերը և ատոիճանները գիտնալէ յետոյ ըստ այնմ կ'բաղադրուին, որպէս՝*
ՄԵՐ ՍԱՊՈՆԸ	*Քիմիական օրինաց ամենաճիշտ ոիպարն է։*
ՄԵՐ ՍԱՊՈՆԻ	*Դրծարանը հմուտ քիմիագէտ մը և վարձատու մասնագէտ վարիչ մ'ունի։*
ՄԵՐ ՍԱՊՈՆԸ	*Է լինչպես որ պիտի տեսնէ ամեն ոք՝*

ԼԱՒ ԱՊՐԱՆՔ ԵՒ ՄԻՇՏ ԱԺԱՆ

արդիւնքի մը հաւնէինք, այսինքն այնպիսի արդիւնքի՝ որ միշտ վար՝ չա՛տ վար պիտի մնար ամենէ խեղճ տպարանի մը ամենէ խեղճ արտադրութենէն։ Երբեմն մտիկ կ՚անձնուած երեսներուն — կը սխալիմ, միակ էլզեվիրեան՝ այլ աղուոր էլզեվիրեան երեսին՝ որու կրնար բաւել մեր հէք մեքենայի տարածութիւնը — վրայի կակուղ պատատն ամբողջապէս կամ ըստ պահանջին անոր կողմնակի մէկ մասը աւելի թանձրացնելու համար կը կ՚ըդայինք, միտք՝ որ եթէ երբեմն կը յաջողէր՝ չատ անգամ ալ ի դերև կ՚ելլէր, և այն ատեն պէտք կ՚ըլլար պիտեր ծայրագոյն սիջոցին՝ այն է գլանի նորոգութեան՝ երբ խնամով պէտք մաքրելը և մարմարին վրայ տպագրական նոր թանաք տարածելը չէր բաւեր։ Այդ նորոգութիւնը՝ բաւական երկար գործողութիւն մ՚ըլլալ՝ կ՚ստիպէ զմեզ մէկ—երկու օր բան տալէ հրատարիլ թղթաթ։

Եկաւէրէ այս ձախորդութիւնն երբեմն՝ չդիտենք ի՞նչ պատճառով՝ վնասիչ անօրինակ յամառութիւն մը կ՚առնէր խմբագրացս տպագրական բոլոր հմտութիւնը կատարելապէս չնչարեցնել, և մեր թերթի հրատարակումը չարաճճիներով ետ կը մնար առանց մեր յանցանքի այլ միշտ ի տրտմութիւն մեր եռանդուն սրտերուն։

Որքան մեծ կ՚ըլլար սակայն մեր բերկրութիւնը երբ մեզ համար անհասկանալի դիպուածի մը զմայքէ կախում ունեցող այս ձախողանքը որ երբեմն գլանի նորոգմամբ իսկ չէր դարմանուէր, յանկարծ վերջ կ՚առնէր որպէս թէ հրաշիւք, և եկաւէրէ աղուոր տողերը միտքր ինչ կը պարզուէին միևնոյն հաւասարամասն մեր թաղծեալ դէմքերն ալ պարզուելով։ Խմբագրութիւնն առաջադրեալ միակ երեսը յաջողութեամբ ապել լմնցնելէ վերջ պարտքը կատարած ըլլալու անհուն գոհունակութեամբ համագունդ տան պարտէզը կ՚իջնէր . . . թաղձալ խաղտալու համար։

Զուարճալի և անօրինակ երևոյթ մը չէր սակայն տեսնել խմբագիր — տպագրիչներու դեռատի թիմակ մը՝ մանկականի դրօսանքներու անձնատուր և խստատ յանիշատակուած անոնց միմէ իմ մասիս՝ աւելորդ է զրուցել, զոհ կ՚ըլլայի պարզ հանդիսատես մը մնալով միայն, հազիւ ուրեմն՝ տպագրական յաջողութեան բերկրանքի տպատարութեան տակ՝ մասնակցելով ընկոյզի տեսակ մը խաղի՝ որ միակ ծանօթն էր ինձ՝ մարմնակազմ մեծ յոգնութեան չկարօտելով . . .։

Տեղն է յիշել հոս այն հոգեվի ուրախութիւնը՝ զոր որդեգիր և ուսումնասէր հայրս յայտնեց երբ առաջին անգամ եկաւէրէ խեղճ դիրքով, խեղճ տիպով և խեղճ պարունակութեամբ թերթը վեհերոտ ձևով մ՚իրեն ներկայեցին։ Գուրգուրալով ընդունեց զայն, կ՚օրհնէր, կը գգուէր ու կը փայփայէր պէս, որպէս թէ լուրջ երկ մը տարտղնու չնաշխարհիկ գործ մը՝ անդին պարզև մ՚ընդունած ըլլար իմ ձեռքէս։ Բարի հայրս ամէն

առեն յետին աստիճան կը հետաքրքրուէր իմ գրական արտադրութեանց՝ որոնց՝ իրենց ունեցած իրական արժանիքէն շատ աւելի կարեւորութիւն կուտար միշտ: Մնօզական՝ յաւիտենական ակարութիւն իրենց զաւակաց մասին՝ որոնց ամենադոյզն գործերն իրր մէյմէկ հրաշակերտ կ'երեւին իրենց հիացած աչքերու . . . :

Երկոտէր ամեհայ հանդէսը՝ որու բաժանորդագինն ամենաչնչին էր (տարեկան 14 դրուշ) ունէր քանի մը տասնեակ բաժանորդներ, որոնց մէջ կը գտնուէր նաև Մեսրոպեան վարժարանի նախորդ աւարտաւարժ եղիազար Զայեան (այսօր վ. սեմ. իլիա էֆէնտի Զայեան) որ ուսումնասէր եռանդով փութացած էր բաժանորդ դրուիլ մեզ Պոլիսէն, ուր՝ եթէ չեմ սխալիր՝ գործակալի պաշտօն իսկ յօժարեցաւ վարել ի նպաստ իր հին աշակերտակիցներու մանրադիտական թերթի:

Դպրոցէ հպիւռ ելած՝ ուզեցի երկու ընկերներու հետ մեծադիր լուրջ հանդէս մը խմբագրել, որու յայտարարութիւնն հրատարակուեցաւ իսկ, ինձմէ, Գրիգոր Պարտիզպանեանէ և Նայլ Նայեանէ աւտրագրուած: Տկարութիւններս սակայն՝ արբունքի ժամանակ անօրինակ ամօտկութիւն մ'առած՝ թոյլ չտուին ինձ ձեռնարկել այս խորհրդի գործադրութեան:

Անդրէասի ժամանակ և դլխաւորարար իր ազդեցութեամբ՝ ինչպէս ըսինք, Իզմիրի Հայոց մէջ տեսնուած գրական և յառաջդիմական անզուսպ չարժումը՝ կանգ առնելէ հետ՝ իր մահուանէ վերջն ալ կը չարունակուէր: Տանի մը տարիէ ետք կ'սկսէին հետզհետէ լոյս տեսնել աւելի կամ նուազ արժանեօք Ծաղիկ, Մխոյճ, Գարուն . . ., Ցաւերքահաբ, Դխմակ հանդէսները (որոնց մերթ ընդ մերթ կ'ընկերանար դպրոցականներու ձեռագիր թերթեր անգամ (1), երբ միւս կողմէ Վասպուրական Ընկերութիւնը 1860ին՝ թատրոնի դռներն առաջին անգամ կը բանար Իզմիրի Հայ ժողովրդեան: Աւելի վերջ՝ այսինքն 1869ին Գարեգին Փափազեանի և Գալուստ Կոստանդեանի նախաձեռնութեամբ Հայ Ընթերցարանը կը հաստատուէր Հայնոցի կեդրոնը, օգտակար հիմնարկութիւն՝ որ կը չարունակուի տակաւին իր նախկին փայլը դժբաղդաբար կորուսած: Զենք յիշեր Աղուաթաչէրց Ընկերութիւնը՝ 1861ին հիմնուած՝ և որ արմատական նորոգութիւն մը կրեց վերջերս՝ նա ևս իր հին կարեւորութենէ մաս մը մերկացած:

(Մնացեալն յաջորդ թուով)

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

---

(1) Կարգիս Միրզաեանի խմբագրած բազմաթերթ բազմաբովանդակ ձեռագիր թերթը աւելի քան մէկ տարի տեւեց:

ՄԱՆՈՒԱՍՅԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆ Ի ՄԱՂՆԻՍԱ

Երբ ուզենք ուսումնասիրել Նոյ Նահապետի տարուան արհեստի մ'անցեալն ու ներկան, մեծ և ծանր գործի մը ձեռնարկած կ'ըլլանք, և այդպիսի գործ մը՝ կորզուելենէս չատ բարձր ըլլալուն, բաւ կը համարիմ միայն քաղաքիս Հայ և Թիւրք ջուլհակ արհեստաւորաց քիչ մ'անցեալին և ապրելի ներկային վրայ խօսիլը

Այնպէս կը կարծուի՝ թէ Մանուսայագործութիւնն՝ 300 տարիէ մօտ առաջ՝ Պարսկաստանէն գաղթող Հայեր այս կողմեր իրենց հետ բերին։ Ասոր իբր ապացոյց կրնամ ձէջ բերել իմ սա դիտողութիւնս թէ՝ Հայերը՝ Թուրքիոյ մէջ՝ ինչ արհեստի որ հետամուտ եղած են, նոյն արհեստին գործիքներուն անուններն ալ ինչ անունով որ կը յիշուէին իրենց այլազգ վարպետին խանութին մէջ, նոյն անունով կը յիշեն իրենք ալ, եթէ երբէք օրին մէկը ինքնաղլուխ խանութի և աշկերտի տէր ըլլան։ Բայց մեր ջուլհակներն այդպէս չեն. ամեն գործիք իր հայերէն բառն ունի զոր կը գործածեն, ինչպէս հէնէ հէնել, ճառնաձը խաչելել, ճանաձը ըռանել, ասպը տակել և ասոնց նման չատ մը բառեր, զորս հոս նշանակել աւելորդ կը սեպեմ։

Եթէ ուզեմ պարծենալով յիշել պարագայ մ'ևս, այն ալ սա է թէ Մանուսայագործութիւնն, որ չատ տեղեր տարտղնած է, մեզմէ գացած է որովհետև մեր քաղաքին անունովը մըկրտուած են իրենց տպրանքներուն անուններն ալ։

Հիմակ մեր մէջ, Մանուսայագործութիւնն հասարակ և չատ դիւրին արհեստի մը կերպարանք առած է, այնպէս որ 15 — 16 տարեկան երիտասարդներ և երիտասարդուհիներ իսկ, այդ նահապետական փոսին խորը իջեցուցած իրենց թարմ և ուժեղ սրունքը, առտուանէ մինչև իրիկուն գործելով քանի մը ոսկիի տէր կ'ըլլան։

Անցած քանի մը տարիներուն մէջ արհեստը սկիսի ոչնչանար, եթէ քանի մը Ջիւռնիացի հարուստ վաճառականներ չը քաջալերէին։ Այս դէպք կարևորութիւն ունենալուն պատմիմ համառօտակի։

Երբ ալ ստակ չընել սկսաւ մեր Մանուսան, չատ մը ջուլհակներ թողուցին իրենց քաղաքը և գացին Իզմիր որ աչխա-

տին։ Ասոնց մէջ կար աշխիւ և սրամիտ երիտասարդ մը՝ Պ. Յովհաննէս Էմինեան։ Այս երիտասարդն հոն կը պահէ իրեն պաշտպանութիւն ընծեռող Ս. Սիմրիսարեան և Ընկ. անուանի վաճառատունն։ Այս վերջնոյն հաշոյն համար կը բանայ դէպ ի Հ և կաշխատի Իզմիրի մէջ. բայց մեր մանիսացի սրամիտ երիտասարդն՝ տեսնելով որ գործը կանոնաւորած է և եթէ երբէք երթայ իր բնակավայրն ու հոն գործէ ուրիշ աւելի շատ բանուորներու աջակցութեամբ պիտի յառաջանայ արհեստն, կը բանակցի վաճառատան հետ և կը յաջողի։ Անմիջապէս կ'ակսին գործի։ Ահա յառաջդիմութեան և զարգացման առաջին քայլը որը պատճառ եղան Էմինեան էֆ. և Սիմրիսարեան վաճառատունն։ Ալ մանիսացի բաւական թուով ընտանիքներ դիւրութեամբ կը հոգան իրենց ապրուստն, իրենք միայն կ'աշխատին ապրանքին ուրոյ հաւուին, իրենց չահը թոյլ գլուխ 5 — 6 ղրշ. ֆայֆէլէ էր։ Այսպէս գործը կարճ ժամանակի մէջ զարմանալի յառաջդիմութիւն մ'ունեցաւ. այնպէս որ մանիսացին «քիրիչոն» և կամ փոչուման, որու նոխը 19 կանգուն է, ծանրութիւնն 400 տրամ, իսկ գինն մէկ մը, երբ սկսաւ տուներուն մէջ մուտ գտնել շատ գոհ եղան տնեցիք այդ ապրանքէն՝ իր տոկունութեան և ճաշակի աղուորութեան համար, և հիմա ամեն կողմէ փոխան ալճայի «քիրիչոյ» կը փնտռուի։ Միւս տեսակները այնքան յարգ չունին հիմակու, և շատ հաւանական է որ հետզհետէ պակսին առաջուան ճաշակները։

Սպարթալեան մեծահամբաւ վաճառատունն՝ տեսնելով որ «քիրիչոյի» գործը յուսալիօրէն աւելի շատ կը յառաջանայ նոյն գործին ձեռք զարկաւ. և հիմա քաղքին միայն վերի թաղի հայոց մէջ, որ 90 տուներէ կը բաղկանայ, 60 ի մօտ գործատրաններ ունի, որ անդուլ կ'արտադրեն։

Եւ քանի որ Սպարթալեաններէ մէկ կողմէն, միւս կողմէն Սիմրիսարեաններէ կը քաջալերեն մեր յուշկիները, և անոնց բարեկենդանութեան կը օժտարեն, չենք ուզեր անտարբեր մնալ, այլ պարտինք մեր խորին շնորհակալութիւնները յայտնել անոնց։

Թէ Ուշքցի Կարապետ էֆ. Զարաֆի, յառաջդիմութեան գործին մէջ ինչ մատ ունեցաւ իր նորագիւտ ներկովը, զատ յօդուածի մը մէջ պիտի բացատրեմ ուրիշ քանի մը կետերու հետ։

Քաղխիա. Նոյեմբեր 1890 Ա. ԵՐԱՆԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՈՒԼ ՄԸՑԸԸ

Ո՞վ է ան որ կամացուկ մը դուռը կը բանայ. ո՞վ կը մտնէ տունը — Ըդձին է անիկա որ կը դառնայ իր խուլ մայրիկին քով։

Ներս կը մտնէ յամր քայլերով։ Մայրը զինքը չի լսեր և նստած է վառարանին մօտը ու կը հիւսէ։ Տղան մօրը առջևն է, կողջունէ զանիկա և կըսէ «Մա՛յրիկ»։

Ու մինչ ինքը կը խօսէր, մայրը կը նայի իրեն և, արտակարգ բան, այլևս խուլ չէ այս այնքան քաղցը խօսքին, իր նայուածքովը կը լսէ զանիկա։

Մայրը կը բանայ բազուկները և կը սեղմէ զաւակը իր սրտին վրայ։ Ու կը լսէ պզտիկ խուլ մայրը բաբախումը այս սրտին։

Եւ երբ մայրը նստած է իր զաւկին քովը, երջանիկ ու այլափոխուած, ես կը կարծեմ որ պզտիկ մայրը հրեշտակներու երգելը կը լսէ։

ՖՐԵՏԵՐԻԿ ՀԱԼՄ

ՏՂԱՆ

Մայրը դագաղին մէջ կը հանգչէր՝ վերջին անգամ զարդարուած։ Տղան կը մտնէ խաղալով և ղարմացումով մը կը դիտէ։

Մեռելին դէղձան մնդերուն վրայ դրուած ծաղկեայ պսակը հաճոյ կը թուի տղուն. ու անոր կուրծքին վրայ դրուած ծաղիկներու փունջ մը տակաւին շատ հրապուրիչ է։

Եւ կամացուկ փաղաքուշ ձայնով մը ըսաւ. «սիրելի՛ մայրիկ, փունջէդ ծաղիկ մը տուր ինծի. շատ պիտի սիրեմ քեզ։»

Ու երբ մայրը բան մը չէր ըներ, տղան ինքնիրեն ըսաւ. «կը քնանայ։ ըայց երբ արթննայ, պիտի տայ։»

Եւ ոտքերուն ծայրերուն վրայ, որչափ կարելի է քիչ աղմուկ հանելով, կը գոցէ դուռը անոր ետևէն և կերթայ ատեն ատեն մտիկ ընել որ մայրը տակաւին արթնցած չէ։

ՖՐԵՏԵՐԻԿ ՀԷՊՊԷԼ

Թարգմ. ՄՈՍԻ.

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՌԹԻ*

Նախակրթական գործին մեր մէջ ստացած վերջին կազմակերպութիւնն, ինչպէս արդէն ծանօթ է ամենուս, եղած է Ֆրանսականին հետեւողութեամբ։ Նպատակ չունիմ հոս այդ դրութեան ի նպաստ կամ ընդդէմ կարծիք մը յայտնել։ Կը փափաքիմ միայն նորերս իրրեւ դասագիրք հրատարակուած մէկ գործի վառթիւ կարեւոր կէտեր վեր հանել։

Նախ անհրաժեշտ է ըսել թէ Ֆրանսական նախակրթարաններու մէջ՝ աշակերտն ուսմանց յայտագրին երեք դասընթացքներէն տարրականն ու միջինն աւարտելէ յետոյ, կարժանանայ վկայագրի (Certificat d'études primaires) մը՝ որուն չընորհիւը միայն կարող է պարտաւորիչ նախակրթութիւնը կատարած ըլլալ և թողուլ վարժարանը, և կամ անցնիլ բարձրագոյն դասընթացքը։ Կառավարութիւնը՝ երեք տարի յառաջ՝ մանաւանդ որոշմնագրով մը բարեփոխեց ցոյն վկայագրին ստացման պայմանները կատարուած հարցաքննութեանց եղանակին։ Այսօր, Ֆրանսացի ուսանողն պարտաւոր է խմբագրութիւնը կատարել բնական գիտութեանց, պատմութեան, աշխարհագրութեան և քաղաքացիական ու բարոյական կրթութեան վրայ՝ ըստ ընտրութեան։

Արդ՝ որովհետեւ Ֆրանսացիք, իրրեւ ճարպիկ ու գործունեայ ժողովուրդ, բնա՛ւ չէին կարող ծալապատիկ նստելով կողմնակի գոհացում տալ միայն իրենց պաշտպան կրթութեան մեծ գործին՝ բնական էր որ հայրապետին նաև յիշեցնել նոր օրինաց համաձայն կատարուելիք հարցաքննութեանց գործը պիտացողներուն։ Եւ ըրին այդ բանը։ Երեք տարիէ ի վեր հրապարակը ազդեցին ու կ՛ողջունի այդ միջոցներուն ծառայող դրկոյկներով Livret կամ Manuel անուան տակ, և այսօր մարդ կրնայ 2 — 3 դրուշով ունենալ (բաւական է որ Ֆրանսերէն գիտէ) բնական գիտութեանց, պատմութեան, աշխարհագրութեան, քաղաքացիական ու բարոյական կրթութեան վրայ նօ

* Դասագիրք գործնական բարոյագիտութեան, Շառլ Տիւբիւ, բարգ· ԵՐՈՒԱՆԴ, հրատարակիչ Տ· Պ· Փափազեան։

սող մատենիկներ՝ որ կոչուած են աշկերտին, պալիւ հարցականնե-
ր՝ նեանց մէջ յաջող հանդիսանալու համար, յուշարեցոյ մը դերը կատա-
րելու իրենց ամփոփումներով։

Այս մատենիկներէն բարոյականի դրքոյկ մը թարգմանելով հրատարակ եղած է ինծի անձանօթ անուան մը կողմէ։ Ֆրանսական դրութիւնն երբ նախընտրած ենք նախակրթութեան համար, չատ լաւ ու կարեւոր է նաև հետեւիլ անոր ամէն մասերով։ Ինչ ազէկ կ՚ըլլար, եթէ մեր հեղինակներն այսուհետեւ մտքէն և ուշադրութեամբ քննելով նաև Ֆրանսական դասագրքերն՝ բարեհաճէին մեզի տալ պատուական դործեր՝ որոց այնքա՞ն պէտք ունինք։ Սակայն բան մը կայ՝ զոր հակիրճ է դիտնալ. իրաւ է որ սոյն թարգմանութիւնն իրեւ բարոյականի ուսուցման դասագիրք մը հրատարակուած է։ Եթէ արդարև այդպէս է, ինչպէս կուզեն՝ մեր աչքը խաղտեցունելով հեղինակին փայլուն անունովը՝ հաւատացունել մեզի, աւելորդ է ըսել թէ չարաչար կը սխալին, քանի որ նոյն իսկ հեղինակը, Պ. Շարլ Տիւբիւ, յառաջաբանին չէ ուզեցած (իր իսկ բառերով) իր այդ գործն իրեւ բարոյականի ուսուցման դասագիրք մը նկատել։

Թո՛ղ թէ առաջին ակնարկով մարդ պիտի տեսնէ որ վարդապետական ոճ մ՚ունի այդ ծործն, և ամէն մարդ դիտէ որ այդ ոճը չէ զոր հեղինակներն այլևս կ՚ընտրեն դասագրեանց համար։ Բարոյականի ուսուցումը՝ որ նոյն իսկ մարդուն մէջ մարդը պիտի զարգացունէ, արդիւնաւոր դառնալու համար՝ տարրեր, չատ տարբեր միջոցներու պէտք ունի։ Ու այդ միջոցները չատ կը զանազանուին Պ. Երուանդի թարգմանելով մեզի ցոյց տուած միջոցէն։

Եզրակացութիւն. Պ Երուանդի սոյն մատենիկը պատշամ ու փնտռուած դասագիրքը չէ բարոյականի ուսման ծառայող։ Աւ առաւելն անիկա կրնայ ծառայել բարձրագոյն դասընթացքին մէջ իրեւ անփոխուի բարոյական օրինաց, երբ նախորդ դասընթացքներու մէջ տղան արդէն մարզուած ըլլայ իսկապէս մանկավարժական օրինաց համաձայն։

Մ. Ճ. ԱՂԱՍԻԱՆ

Ուսուցիչ Մալկարայի ազգ. վարժարանին

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ի Պոլիս, 25 Նոյեմ. 1894

Ռաֆֆի՛, Գիտեմ, որ Մորինէն և իր անուրջներն մոլար երեւակայութեան անդոյն և ազօտ նշոյլներ են քեզ համար, գիտեմ, որ երազներն արբշիռ գլխու դողրջիներ կամ լեփլեցուն ստամոքսի զգայները են քեզ համար, և հետևապէս երազ և երազատես չուտիկին տալով՝ իրականին, դրականին պաշտօն կ'մատուցանես։ Այո՛, դիտեմ, թէ ինչ որ տեսանելի, չօշափելի չէ անըմբռնելի է քեզ համար, այնպէս որ լաւ ևս ունիս արեւուն տաքուկ շողն քան յարդդողին պաղուկ ցրտն, ծաղկին բոյրն քան թոյրն, սիրուն աղջկան մը կենսատու համբոյրը քան նենգալի ժպտան, և նիւթն իր այլազան մերթ գեղափայլ և մերթ աղիտաբեր երևոյթներովն ու խաղերովն աւելի կ'հրապուրէ կը դրաւէ քեզ դաս մը մարմնասէր և իրատեր գիտուններու հետ, քան Սվետենպօրկի ու Մէսմերի ցնորքն և բոլոր ոգեպաշտ և դերբնապաշտ դպրոցին հրաշազան դրուագիւններն, սակայն թոյլ տուր ինձ, քանի որ ամեն կարծիք կ'յարդես, որ ես հաւատամ, Ֆկիլէի, Ֆլամարիօնի և այլոց հետ, երկնային քնարեր երազներու և անոնց մէջ, ինչպէս Բարսեղ քիմիարարն իր բուին, աստղազէտն իր դիտոցին մէջ, հաճոյք, գուշակութիւն ու բաղդ փնտռեմ։ Եւ այս կապկութիւն չէ, ժամանակիս տարազական, գրական, արհեստական կապկութեան պէս, այլ անմեղական մարմաւութեան արդիւնք, այլ տեսած երազէս ծագած մի հաւատ։

Եւ ի՞նչ էր այդ երազը Պատմեմ։

Գիշեր մ'էր ձայն ձուն չկար սենեկիս մէջ. միայն ժամացոյցի մը միօրինակ ու տաղտկալի չիշուկը կ'լսէի, և գրասեղանիս մօտ՝ մերկաս Լոքի չան պէս՝ երազող կատուի մը մուլտումը։ Աչերս կէս բաց կէս գոց՝ կ'կարդայի մերթ մ'որ մարդկութեան ճակատագրին վրայ կ'խօսէր, և որու տառերն կանթեղի մը մարմրուն նշոյլներուն պէս կ'խաղային։ Կ'երևի թէ քունս տարեր էր, ուղեղս մեղմով արթուն, այնպէս որ կ'գործէր և իր առջև կը տեսնէր թեւաւոր էակ մ'որ, թէև թև ունէր, այլ ոչ հրեշտակ ոչ դև էր, ո՞ գիտէ, հրային մարմին մը նորանշան, որ սև չուշկի պէս սչեր ունէր անթարթ, և օձային սոյլ մը սուր։

— Ողորմելի՛ տրարած, հողեղէն մարդկութեան աննշմարելի որդիկ — սուլեց նա ականջիս, սոյլ մ՚որ հրաշունչ գնդակի չեշտն ունէր։ — Ի՞նչ կ՚մրափես այդ դադաղամէջ աթոռիդ վրայ, ո՞ղջ ես թէ մեռած։

Բոլոր մարմինս դող եկաւ, բերնիս մէջ լեզուս ոլոր մոլոր ձնաց անձայն, մինչդեռ հրեշտակս կամ սատանան այսպէս շարունակեց։

— Իրա՞ւ է, որ դու թզուկ էակ, քու նմաններուդ պէս վիրէն վար չափչփելու եկեր ես անհունութիւնն և անոր մէջ կը կարծես նշմարել երկնային գունտեր, որ իբր հրային հիւլէններու ճգողական և ոլորտա չարժման ծնունդ եղած լինին։ իրա՞ւ է, որ կ՚յաւակնիս պնդել թէ բիւրաւոր մոլորակներու և աստղերու բոլեր գոյութեան կոչուած են՝ մի միայն իբրև կանթեղներ տղմաչէն և որդնոտ երկրիդ սպասաւորելու համար։ իրա՞ւ է որ մարդապաշտ ամբարտաւանութեանդ խորանին առջև վառուած մոմեր կ՚համարիս անթիւ արևներ։ իրա՞ւ է որ անկենդան լուսնակի մը բրածոյ անշունչ բնիկներու հետ տեսակցելու դիտմամբ ահագին դիտակներ կ՚յօրինես, և իբր արծուի թևերով անսահմանութեան ոլորտը սաւառնիլ կ՚խորհիս։ խօսի՛ր, իրա՞ւ է որ երջանկութեան և անմահութեան գաղտնիքն հոսանուտի մը, կայծի մը, պղպջակի մը մէջ կ՚փնտռես, դու, դու որ հողագընդիդ վրայ, ահաւոր տիեզերքին մօտ, պարզապէս թոթռուն ճճի մը, բոտոտ մ՚ես սողուն, խօսիր։»

Այս լրբենի նախատինքը լսելով բոլոր ջիղերս ոտք ելան, արիւնս գլխս թռաւ, և աշխարհի բոլոր մարգարէները, սուրբերը, դիտուններն և իմաստուններն օգնութեան կոչելով՝ զօրեցի խօսակիցս ճգմելու համար։

— Դու ո՞վ ես՝ որ այսպէս կ՚թշնամանես Աստուծոյ մի հրաշակերտն, Ադամայ ծնունդն, սիրոյ պտուղը, դիտութեան զանակը . . . ։

— Եւ կապկի սերունդը . . . ։

— Եւ դու ո՞վ ես, ձայնեցի։

— Ես Սանդար արեգական բնիկն եմ, աչքիդ անտեսանելի, մաքիդ անիմանալի երկնագնտի մ՚որդին, որու կեանքը յաւէտ եթերի, կրակի մէջ կ՚անցնի, որ երկնային երաժշտութեան և երանութեան մէջ կ՚հրճուի անմահ, որ ազի է թափանցիկ մարմնով, հսկայ նորանչան կազմով։ իր աչքը անդունդները կ՚կտրէ, իր իմացականութիւնն ամպեր կ՚փարատէ, և իր ոտքն սինքոր երկրի պէս հողակոյտներ կ՚կոխէ կ՚անցնի աստղէ աստղ, արևէ արև, իր հաստատ կայանն ունենալով Անեղին ծոցը։

— Շատ ամբարտաւան ես — գոչեցի — այլ ոչ այնքան վեհ և վսեմ որքան, իմ նմաններուս հետ, ես, որ Աստուծոյ ծոցէն ընկած եմ և այս կենաց կարճատև ուղևորութենէ ետք նորէն հոն պիտի վերադառնամ . . . ։

— Երա՛զ — մրմնջեց խօսակիցս հրէշս և ապա յարեց — պատմէ նայիմ այդ երազը։

— Ո՛չ, մարդկային ստոյգ պատմութիւն մ՚է ըսելիքս, որ անչուշտ քու այլակերպութիւնդ ալ կրնայ բացատրել։ Վասն զի՝ մարդ հողածին, պահ մ՚եդեմարնակ՝ իր մեղօք անմահութեան գահէն թաւալգլոր՝ կ՚սողսկի երկրիս վրայ երկար դարեր իբրև անբան, թէև միշտ բանականութեան և չարութեան համակամէտ, և ընդհանուր ողղուամով բնաջինջ լինելէ ետև, ընտանիքէ մը զատ, կ՚վերականգնի կ՚ծաւալի աչխարհի այլ և այլ կողմերը, կ՚մաքառի բնական ոյժերու դէմ, ստէպ սովու, համաճարակի, երկրաշարժի զոհ գնալով, մինչև որ էն կ՚ընտրէ ժողովուրդ մ՚որով կ՚վերածնի բարութեան, խաղաղութեան ոգին, որ թէև սէր կ՚քարոզէ, սակայն ժողովուրդներն զանազան աղանդներու բաժնուած՝ հրով և սրով դիւրար կ՚ջարդեն խաւարին դարերու մէջ, որ կ՚անցնին մարդկային իմացականութեան չնորհիւ, և նոր դար, նոր թուական մը կ՚ծագի, լոյսն հետզհետէ կ՚սփռի, բարբարիկ դարերու բարբարիկ օրէնք և սովորոյթ կ՚հալածուին, դաստիարակութիւնն նոր և ուղիղ հիման վրայ կ՚դրուի, նոր դիւտեր, նոր արհեստներ երևան կ՚ելլեն, մարդկութիւնն աւելի անդորր, լուսաւոր օրեր կ՚տեսնէ, չոգիին, էլեկդրական կայծին, հեռաձայնին չնորհիւ մարդիկ՝ երբեմն իրարու թշնամի, իրարու կ՚մօնենան, կ՚հաչտուին, և անտարակոյս մի քանի դարէ ետք՝ օդապարիկն, նորաթև մարդն, փայլակի արագութեամբ երկնից կամարին տակ պիտի սուրայ հոլաթև, ընդ ծովեայ լուսեղէն նաւերով պիտի ուղևորի՝ դիմագրաւելով օդային և ջրային մրրիկներ և ինչպէս վերին, նոյնպէս և ծովային անդունդներ ճեղքելով անվհեր, Ատլանտեանն երկու օրուան մէջ կտրելով, և՝ ի վերջ՝ մեր անուանի էտիսընի հրաշալի գործիներն և նորանոր դիւտերն մարդուս նոր թև, նոր լեզու, նոր ոգի պիտի տան այնպէս որ՝ նա հեռաւոր հոգիներու և մեռելներու հետ բերան ի բերան պիտի խօսակցի, իր նմանին սրտէն ու մտքէն անցածը դուշակելու պիտի յաջողի, յաւիտենական կենաց ճաշակն պիտի վայելէ, պիտի կարող լինի, ամեն վէճ ու կռիւ դադրելով ազգերու մէջ, Երևակ ահարկու յեղա-

չրջումներու գնով, խաղաղութեան և սիրոյ տիրապետութիւնը տեսնել, և ամեն ուրեք մարդս՝ արդէն հոգւով Աբարչին ծոցն, մարմնով ևս սիւոի սլանայ, քեզ պէս, երանելեաց աշխարհն, երկնային մոլորակ մը, ուր սիւոի վայելէ ճշմարտութեան և արդարութեան անուշութիւնները՝ լիովին . . . :

— Աքանչելի՛, այլ ոչ համոզական . . . :

— Ես՝ անբանութենէ բանականութեան վերնագոյն աստիճանին վրայ բարձրացած, դու՝ երկրէն երկին թռած հոգեփոխութեան կամ բարեչրջութեան օրինօք, որոց զգալի և կատարուն երևոյթն ես դու. կա՞յ աւելի համոզական բան:

Տարաշխարհիկ հրեշտակն ըսեմ թէ սատանան, այս խօսքիս վրայ այնպիսի որոտնդոստ քահ քահ մ՚արձակեց, որ խոր քունէ ընդոստ արթնցայ և իմ առջև տեսայ օրագիրս, կանթեղս որ մարեր էր, ժամացոյցն որ կեցեր էր, կատուն որ դեռ կ՚խորդար . . . :

ՇԱՀՆՈՒՐ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԹՈՇԱԿ

Ա

Առ հասարակ՝ ամեն ընկերային կազմակերպութիւն, տնտեսական տեսակէտով, էապէս մի քանի դասակարգի կ՚բաժնուի — բարձր, միջին, ստորին — որ երբեմն որոշ, կոշտ և բուռն գծերով կ՚զանազանուէին, այնպէս որ անդունդ մը կար վերին և ստորին դասուն մէջ: Բարեկիրթ երկիրներու մէջ՝ որքան որ այս անդունդը լեցուած և հետզհետէ նիւթական ծանր խտրութիւններ հարթուած և յարաբերութիւններն սեղմուած կերեւին, սակայն դարձեալ՝ որ կողմն որ դարձնենք մեր աչքն, ինչ նախանձելի կացութեան տէր եղող ժողովրդեան մը տնտեսական վիճակն որ քննենք, կ՚տեսնենք հարուստ, միջակ և աղքատ դասակարգի մարդիկ, այս տարբերութեամբ որ սահմանագծերն այնքան կտրուկ և անանցանելի չեն, և ոչ յուսահատական Համեմատական հաւասարութեան մը հասնելու մտօք՝ դէպ յառաջ ձգտելու տենչ մը, նիւթականէն անկախ յատկութեանց շնորհիւ ընկերային խառն առնչութիւններ հաստատելու հա-

կուսմ մ'ակներև կ'տեսնուին այլազան դասակարգերու մէջ։ Արդ՝ ո՞վ գործեց այս յեղաշրջումն — եթէ մասամբ ուսմունքը, գործունէութիւնն, արհեստներն ու գիտութիւնն, գլխաւորապէս այն մարդասիրական և ողորմասիրական ոգին, որ եթէ ի սկզբան՝ իբրև քրիստոնէական պարտաւորութիւն, բարեսէր անհատներ կ'գրդռէր բարեգործութեան, վերջէն իբրև ընկերային անհրաժեշտ հարկ մը, իբրև հանրային զարգացման, յառաջդիմութեան և բարեկարգութեան ի նպաստ չահաբեր տուրք մը նկատուեցաւ այն, նոյն իսկ բանիբուն տնտեսագէտներու կողմէ, որ ընդհանրապէս կ'բանբասուին իբր անսիրտ արարածներ, իբր թշնամի ողորմասիրութեան՝ զոր կ'դատապարտեն ծուլութեան և մուրացկանութեան քաջալերը չլինելու պատրուակաւ, և ամեն բան լոկ չահու տեսակէտով կ'դատեն՝ ու կ'վճռեն՝ իբր անխիղճ մարդատեացներ։ Որքան մինչ որ ողորմասիրութիւնը կ'պատուիրէր, այսօր տնտեսագիտութիւնն կ'հրամայէ։ Ահա այնուհետև՝ օչ միայն զուտ մարդասիրական զգացմանց արդիւնք եղող հիմնարկութիւնները — աղքատանոց, հիւանդանոց, որբանոց, անկելանոց, հիւրանոց — հետզհետէ չատցան զանազան բարեկիրթ ազգերու մէջ, այլ և տնտեսագիտական, այլասիրական և ընկերհաչտական տեսակէտով նորանոր հաստատութիւններ հիմնուեցան — վարժոց, ուսումնարան, գրանոց, ընթերցատուն, թանգարան, գործանոց — որոց մատակարարութեան ծախուց համար ունևոր անհատներ ըստ հաճոյս և կամաւոր հանգանակութեամբ մասնակից կ'լինէին։ Ապա սկսան՝ երբ պետութիւնն այդ հանրօգուտ հիմնարկութեանց բարերար աղդեցութիւնն ու արդիւնքը ստուգեց, իբրև կանոնաւոր հարկ վճարել որքան որ իրենց նիւթական կարողութիւնը կ'տանէր։ Ամեն ուրեք, հակառակ կարգ մ'ինքնասիրաց և աղնուապետականն անձերու առարկութեանց, որով բոլորք կ'բառնան անդադար չքաւոր դասակարգին մտային և նիւթական վիճակը բարւոքելու նպատակաւ եղած կառավարական կամ օրէնսդրական ամեն տնօրէնութեանց դէմ, իբրև կեղեքիչ տնօրէնութիւններ, այսօր, ինչ որ կ'ուզեն թող ըսեն ու գրեն կողմնասէր տնտեսագէտներ, ընկերհաչտական սկզբունքն բարեկիրթ ժողովրդոց օրինագրերու մէջ մուտ գտած կ'դործէ։ Եւ միթէ այն սկզբան հետևութեամբ երևան եկած չէ՞ն այլ և այլ նիւթական և մտաւորական առաւելութիւններ զոր ժողովրդեան աղբաղդ, ընկերիկ մասը չէ՞ պէս կ'վայելէ, քիչ չատ բարեկիրթ

երկիրներու մէջ, միթէ հասարակային տեսչականութիւն չէ՞ն դառնար հետզհետէ կենաց այն դիւրութիւնները որ կրթարանի, դրադարանի, թատրի, սպորթիզի, դբօսարանի, ուղիներու և այլ բազմաթիւ ընկերային հաստատութեանց անուամբ՝ մեծագին էին և միայն ունևորին և մեծատան հսկելի։

Պետական ելմտացոյցները վաղուց պատկառելի գումարներ յատկացուցած են հանրօգուտ հաստատութեանց, որ նպատակ ունին չքաւոր դասակարգին մտաւորական մակարդակը բարձրացնել և ժողովրդեան յառաջդիմութեան գործն յառաջ տանելով՝ անոր ուսեալ, պարկեշտ, գործասէր և օրինապահ անդամներն աւելցնել։ Եւ այս նպատակաւ միջին ու բարձր դասակարգէն հաւաքուած տուրքն հետզհետէ կ'աւելնայ հանրային պիտոյից համեմատութեամբ, և ալիւր աւելի ստուարանար անշուշտ եթէ պետական կարգ մը դժրադէպ ծախքեր, ինչպէս է պատերազմականն, նուազելով, ղէթ մասամբ ժողովրդոց բարոյական և իմացական բարելաւութեան համար սահմանուէր։ Եւ ամբողջ ժողովրդեան մը շահը կ'պահանջէ որ իր ծոցն առկարգութեան, մոլութեան և չարութեան հակամէտ տգէտ, բիրտ և գրեթէ բարբարիկ տարրներ գէթ նախնական ուսմանց հետ աշխատասիրութեան ղդացումն ու պէտքն ըմբռնեն և աւելի կանոնաւոր, արդիւնաւէտ կենաց չափերը մտնեն, մինչդեռ՝ հակառակ պարագայի մէջ, այդ անտաշ տարրները կրնան հանրութեան դէմառն վտանգ մը լինիլ, անգործութեան, խռովութեան և յափշտակութեան մէջ իրենց վայրագ ըղձից ճամբակ փնտռել, վրդովելով հանրային բարեկարգութիւնն ու անդորրութիւնն և անհնարին վնասներ յառաջ բերելով՝ ինչպէս որ տեսպ կ'տեսնուին եւրոպական երկիրներու մէջ։

Ուրեմն ոչ միայն մարդասիրութեան՝ այլ և հեռատեսութեան և ինքնապաշտպանութեան գործ մ'ըլլած կ'լինի ժողովուրդ մ'երբ էրաչես ազգատ, չքաւոր և կարօտ անդամները ձրիապէս, հանրային տրոց և բարեսիրութեան հայթայթած միջոցներով դաստիարակել ու կրթելու կ'ձեռնարկէ, անոնց ուղիղ, ողջ և գործնական կենաց նպաստաւոր սկզբունքը կ'ջանրէ, այնպէս որ նոր սերունդը աստիճանաբար բարգաւաճի և աղքատութեան ու թշուառութեան ճիրաններէն ղերծ մնայ, որքան որ մարդկութեան տրուած է ազատ մնալ թշուառութենէ։ Եւ պետական ձեռնհասութիւնն իսկ հանրային բարօրութեան ի նպաստ բաւական չհամարելով՝ կ'պահանջի վճհանձն

հողիներ որ մեծագումար կտակներով, առատ նուէրներով կը օժտեն ընկերութիւնն, որ, սակայն, միրած աղէտից ծանրութեան առջև՝ դեռ չէ կրցած չափաւորել այն անհաւասարութիւնն որ զգալի է մկ կողմէ միլիոնատէրին և միւս կողմէ հացազուրկ բանուորին մէջ, անհաւասարութիւնն՝ որմէ ծագած է աշխատութեան և դրամագլխի խնդիրը։ Այս խնդիրը պիտի լուծուի անշուշտ, եթէ ոչ բուռն միջոցներով, հիմնական բարւոքումներու շնորհիւ, մանաւանդ երբ դիտութիւնն հետազօտելով լիուլի անոր պատճառներն՝ դարմանը խորհի ու դործադրէ։

(Շարունակելի)

Ա Յ Լ ԵՒ Ա Յ Լ Ք

Մեքենան մարդերու խաղալիքները։ Նշանաւոր մրցապետներ ևս ունին երբեմն մանկական խաղեր։ Ռուսիոյ հանգուցեալ Ցարին հաւաքածոյին մէջ մարտանաւերու աքանչելի տիպարներ կային։ Ամոնցմէ մին գրեթէ հաղար ոսկի կարժէր, հատ մը ալ ունէր բոլորովին արծաթէ։ Իր վերջին ապստրածն Ատլանտեան ովկիանոսը բանող շոգենաւերու մի օրինակն էր, ընտիր գործ մը որ մէկ եարտա երկայնութիւն ունէր իր ամեն մանր մունր գործիներով։ Այս շոգենաւին համար հազար հարիւր ոսկի վճարուած է։

Անգլիոյ Թագուհին՝ Ուինտզըր դղեակն ունեցած բոլոր խաղալիքներուն մէջէն՝ ամենէ շատ կ'սիրէ արեզակնային դրութեան մէկ աքանչելի չարժուն տիպարը։ Մեքենագործութեան այս ճարտարարուեստ գործը ամբողջ մեր դրութիւնը կ'ցուցնէ, երկնային բևեռներով և արևով։ Լուսնի թիթեղեայ տիպար մը կայ որ երկրիս շուրջը կ'դառնայ։ Բոլոր մոլորակները իրենց արբանեակներով ներկայացուած են։ Աստղարաշխական ուսման և երկնից ճշդրիտ ուսումնասիրութեան համար քան այս տիպարը լաւագոյն բան մը չկրնար լինիլ։ Կ'ցուցնէ երկիրը որ իր առանցքին վրայ կ'դառնայ և արևուն շուրջը կ'թաւալի։ Ճշդրիտ դաղափար մը կուտայ մոլորակներու համեմատական դիրքի մասին և մեքենական այնպիսի ճարտարութեամբ կ'չարժի որ հնարագիտութեան կարևոր հրաչակերտ մ'է։

Եօրքի դուքսը դեռ բաւական տղայ է և թղթադրոշմ հաւաքելով կ'զբաղի, Անգլիոյ մէջ գտնուած ամենաճոխ հաւաքածոն ունի, վերջերս քանի մը հարիւր ոսկի ծախսած է իր հաւաքածոն աւելի ճոխացնելու համար։ Բայց ասոր՝ ունի նաև Սանտրինկէմի հիւղակին մօտ գտնուած լճակին մէջ փոքրիկ նաւակ մը զոր ղեկավարել կ'սիրէ։

Միւնիխի մէջ մասնաւոր հպարտութեամբ մը կ'ցուցնեն այժմ այն լիճը ուր Պաւարիոյ նախորդ թագաւորը կ'նաւարկէր նաւակի մը մէջ՝ զոր կարապները կ'քաշէին։ Երբ այս զուարճութենէ կ'ձանձրանար և ձմրան օրերը երկայն և տաղտկալի կ'թուէին իրեն, ոսկի բալիքով դաշտերը կ'արշաւէր, աժեն կողմէ ելեկտրական լոյսերով չրջապատուած, այնպէս որ այդ բալիքը տեսնող դիւղացիները կարծէին թէ երկնային արարած մը կ'չրջի այն կողմերը։ Այս տպաւորութեան վրայ խելագարը կ'սքանչանար և միշտ կէս դիշերին ճամբայ կ'ելնէր և առաւոտուն ժամը չորսին մօտ կ'վերադառնար։

Վիէննայի մէջ այժմ կ'գտնուի նախարար մը որ Ֆրանց Յոզէֆ կայսեր խորհրդականներէն մին է և իր պարապոյ ժամերը կ'անցնէ փոքրիկ թատրոններով լի սենեկի մը մէջ։ Կ'ըսուի թէ երբ նոր կտոր մը ներկայացուի, նախարարը իսկոյն իր թատրոններէն միոյն մէջ ևս նոյնը կ'պատրաստէ։ Թղթեայ շատ մը դերասաններ ունի։ Նոյն իսկ ինքն է որ այդ թղթէ մարդիկը կը կ'խաղցնէ՝ այնքան լաւ հետևելով իրականին որ իր բարեկամաց համար զուարճութեան աղբիւր մ'է, թէև քաջ դիտեն թէ ամեն ուրիշ խնդիրներու մէջ շատ լմաստուն անձ մ'է։

Գերմանիոյ կայսրն ալ չոգեկառքի չարժուն կատարեալ սիրալար մ'ունի, որ իր զաւակաց զուարճութեան համար կ'լարէ, թէև ինքն ալ բաւական կ'զուարճանայ։ Բայց կայսեր ամենասիրելի խաղալիքն իր փոքր չոգենաւներն են, որոցմէ խիստ շատ ունի։ Վերջերս ելեկտրաշարժ նաւակ մը ասպարեց յԱնգլիա որ երբ վերջանայ հիանալի բան մը պիտի լինի։ Թէև նաւակի մը մեծութիւնը ունի, բայց կանոնաւոր չոգենաւի մը ձևով պիտի չինուի, և այնպէս պիտի ըլլայ որ երբ կայսրը ևտևի կողմը նստի կարողանայ առանձին թէ չարժել և թէ ղեկավարել։

Ճաշասենեակ ևրոպական հաբտաոով — Այժմ Ճարոնի մէջ մեծահարուստ կանայք իրենց տեղական նկարագիր հագուստին տեղ եւրոպական տարազ կ'զործածեն։ Երբ նոյն իսկ ամենէ դեղեցիկ ճարոնուհին, եւրոպական ճաշակով հագուի յետին ծայր

տգեղ կ'երևի, որովհետև ոչ հագուելու ձևը դիտէ և ոչ իր մարմինը կ'յարմարի մեր հագուստին։

Շատ ծիծաղելի դրոյցներ կան թէ՝ ձաթոնուհիները չդիտեն իսկ մէն մի հագուստի պաշտօնը։ Մարքիզուհի մը երբ մի անգամ Բարիզ ձեռք մը ներքին և արտաքին հագուստներ կ'ապսպրէ, կ'գրէ ղերձակուհիին որ հագուստները հագուելու կարգով չարէ։ Անտուկը անշնաս տեղը կ'հասնի, բայց դժբաղդաբար հահառակ կողմէն կ'բացուի, և մարքիզուհին դաչտահանդէսի մը մէջ կ'տեսնուի, իր ամեն հագուստներուն վրայէն շապիկ մը հագած, իբր վերարկու, որովհետև անտուկին մէջ աժենէ վերջը գտած զգեստը այդ էր։ Այս գրողը կ'յայտնէ թէ ինքն իր աչօք տեսած է Թօքիօի բարձրադիր կիներէն մին, որ իր չափակն վեր ի վայր հագած ըլլալով գրեթէ կ'խեղդուէր։

Թօքիօի մէջ կ'տեսնուին նաև չատ անձեր որք եւրոպացւոց նման, կօշիկ և երկայն գլխարկ կ'հագնին, սակայն իրր զգեստ ճերմակեղէն։

Ա. Մ.

ԱՌ ՔՆԹԵՐՑՈՂՍ

Ս. Մ՚ծոյ ներկայ չրջանի վերջին թիւով կ'աւարտին Մեծ. Մ. Նուպարեանի իմ Մանկան Ցնշպատմներն։ Փափաքելով որ մեր աղնիւ և բանիբուն աշխատակիցին ձեռնարկէր գրել նաև երիտասարդական յիշատակներն որ անտարակոյս առաջնոց պէս, հետաքրքրութեամբ և ախորժով պիտի կարդացուին, խմբագրութիւնս արժան կ'դատի յայտարարել որ յառաջիկայ տարւոյն սկիզբէն մաս առ մաս ի լոյս պիտի ընծայուին Մ. Մամուրեանի ձեռագիրքը։ Նոյնպէս աւելորդ չէ ծանուցանել, որ խմբագրութիւնս որոշած է՝ յաջորդ չրջանին թարգմանել ընտիր վէպ մը նոսէր ընել իր Արգոյ բաժանորդներուն, վէպ՝ որ թերթ առ թերթ պիտի հրատարակուի՝ գրքոյկ մը կազմելու համար, և Ս. Մ՚ծոյ թիւերուն հետ մէն մի բաժանորդի հասցէին պիտի ուղղուի։

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

ԼԱ ՖՐԱՆՔՖՕՐԹՈՒԱԶ

(LA FRANCFORTOISE)

ԾՈՎԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ-ՖՐԱՆՔՖՕՐԹ

Դրամագլուխ ֆր. 6,250,000 Պահեստի դրամ 1,270,312 ֆր.

Ընկերութիւնս կ'ապահովագրէ չոգենաւով ուղարկելի ամեն ապրանք, ինչպէս և գրամածրար, ևայլն դիւրամատչելի պայմաններով։

Գնոյ և այլ ամեն տեղեկութեանց համար կը հրաւիրուին դիմել առ ընդհանուր գործակալն Զմիւռնիոյ և շրջակայից Վ. Գ. Ֆէրհանէ,

ՕԶԱՈՐ Գ. ՎԷՄԵԱՆ

ՆՈՐ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՋԱՏՈՒՆ

ԳԱՐԼՈ ՊԻՒԴՄԻԶԵԱՆ

Յբրահայ Թաղ, Կ-լմահալլէի 7,

Սոյն գործատան մէջ մեծ խնամք և գեղարուեստական յաջողակութեամբ կը շինուին ամեն տեսակ պատկերներ ալլ և այլ մեծութեամբ, պատկերաց վերարտադրութիւնք և մեծացնուած կը ծախսին ամեն տեսակ լուսանկարչութեան վերաբերեալ մեքենաներ և այլ գործիքներ վերջին դրութեամբ կատարելագործուած։

Փափաղողաց մասնաւոր արտեսահասութիւնք.

ԴԻՒՐԱՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Պատիւ ունիմ ծանուցանել Աբդիլ Հասարակութեան թէ՝ ամիչական կերպով կը գործնեմ ակռայի ամեն անտանելի ցաւերը։ Ակռաներու փտած մասերը կը լեցնեմ փտութիւնը ինչ վիճակի մէջ որ ալ ըլլայ, ջղերուն անզգայութիւն տալու համար մի քանի րոպէ միայն գործնելով։ Ցաւած ակռան ազատելին ոչ պիտի ցաւի, ո՛չ պիտի մռշի և ո՛չ պիտի թափի։

Այն անձինք որ քանիցս կերած ակռաներ շինել տուած են և միշտ դժգոհ մնացած, թող համձին անգամ մը ինձ դիմել և ես պատրաստ եմ մինչև իսկ ՄԱՇԱՒ ու անոր լինտերու վրայ գետակել ակռաներու ամրոզջ շարեր և կամ անջատ ակռաներ, առանց դիմելու թելերու յաղնեցուցիչ գործածութեան։

Նոր դրութեամբ կը հաստատեմ ակռաներու ամրոզջ շարեր անգլիական քառասնքիվրայ։ Այս դրութեամբ քիմքն իր ՀԱՇՆԱԿ և լեզուն իր ԱՅՏԱՆԱՒԱԹԵԱՆ ԿՈՐՎԻ, ու ՆՐԲՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ կը պահան։

Փտած ակռաներու արմատներն անվիճական կերպով և առանց ցաւ պատճառելու կը Ֆանեմ։

Փափաքողք կրնան դիմել Պաղտախանէ փողոց, թիւ 120, 8-12 կ. Ա. և 1-7 կ. ե.

ՏԻԳՐԱՆ ՏԻՐԱՑՈՒԵԱՆ

Ս. ՍԻՎՐԻԱՐԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿՔ

ՄԵԾ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՒԹԻՒՆ

Մոյն համբաւաւոր վաճառատունն՝ ուր կը ծախուին զանազան բամպակեղէն, բրդեղէն, մետաքսեղէն նիւթեր, վաղուց կը վայելէ ոչ միայն իզմիրի ամեն հասարակութեանց համարումն, այլ և իր բոլոր գաւառային յաճախորդներուն վստահութիւնը որ արդէն քալ դնահատած են իր ապրանաց ընտրութեան, տոկունութեան, լաւութեան, չափերու ճշտութեան և գիներու անհամեմատ չափաւորութեան զգալի առաւելութիւններն, այնպէս որ միշտ գոհ ճնացած և մոյն վաճառատունը պատուած են իրենց յանձնարարութեամբ։ Ինչպէս յարդ նոյնպէս և այսուհեաև Սիվրիսարեան վաճառատունն պատրաստ է միևնոյն դիւրութիւններն ընծայել տեղւոյս յաճախորդներուն, և յատկապէս գաւառացոց ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ վերոյիշեալ առաւելութեանց վրայ։ Պարտին վստահ լինիլ թէ իրենց յանձնարարութիւններն գրով կամ գործակատարներու միջնորդութեամբ, ամենայն ճշտութեամբ ու փութով պիտի կատարուին։ Ընտարակոյս գաւառացի և տեղացի նոր յաճախորդներ պիտի փութան, անձամբ դիմելով փորձել, ապրանաց գերազանցութիւն, Սիվրիսարեան ընդարձակ մթերանոցներու մէջ՝ որ կը գտնուի՝

Ա.չէ – Եօրկիէ կըշմայէ խուշին մեծ ճիւղ խանի ուզին։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

Հիմնուած 1893 ին Զմիւռնիա։

Մոյն դպրոցին մէջ ալոց կ'արուի, հասատատուն կրթութիւն օգտակար գիտութեանց վերաբերեալ։ Կ'աւանդուին Գերմաներէն, Ֆրանսերէն և Անգլիերէն որ պարտաւորիչ են։

Դպրոցս կ'ընդունի նաև դիշերօթիկներ։

Դպրոցական տարին կ'սկսի 1/13 Սեպտեմբերին։

Աւելի ընդարձակ տեղեկութեանց համար պարտ է դիմել գերմաներէն դպրոցին տնօրէնին։

Պուճխէյէ Փոստ, Թ– 57

Ն.Տ. ՄԱՀԻ ԷՐՄՂԷՑՆ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻՕԵՆԻՍ

(GRANDS MAGASINS DIOGENIS)

ՆՈՐՕՐԻՆԱԿ

ԵՒ

ԱՆՁՈՒԳԱԿԱՆ

ՃՔԵՂ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԴԷՍ

ՏԻՕԵՆԻՍԻ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏԱՆՑ ՄԷՋ

Պատ. Հատարակութիւնը որքան շատանայ, այնքան չահաւոր պիտի ելնէ։

ԳԱՐՋՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՆԿԼՕ–ԻՍԹԸՐՆ

ՔՕ–ՕՔՒՐԱԹԻՃ ՔՕՄՔԱՆԻ, ԼԻՄԻԹԸՑ

Ցրանկաց Իսդ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1/13 Ի ՍԿՍԵԱԼ ՇԱՐՈՒՆԱԿԱԲԱՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՄԵՌՆԱՑԻՆ ՆՈՐԵԼՈՒԿՆԵՐՈՒ

ՀԱՐՈՒՍՏ ՃԻՒՂ

Բառերդ և ժպտուխ կերպանդրուա ջափաորձալ ըլլիր

ՎԱՐԶՈՒԹԻԻՆ

Ը՛ՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

(L'UNION)

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՁՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ ԴԻՄ ՀԻՄՆԵԱԼ 1828 Ի Ն

Ընկերական Դրամագլուխ և Պահեստի Ցր· $2,000,000

ԻԻՆԻՕՆ ապահովագրական ընկերութիւնս նկատելով՝ որ Անգլ· ընկերութիւնները իրենց արդի սակագինէն 30/ն 50 0/0 զեղչ մը կ'ընեն, պատիւ ունի ծանուցանելու իւր բազմաթիւ յաճախորդներուն և արդյ հասարակութեան թէ պատրաստ է ընդհակ յատկութեան 20 0/0 զեղչ մը այն գումարին վրայ զոր Անգլ· ընկերութիւնները կ'սահանան իրենց սովորական 30 0/0 զեղչը ընելէ յետոյ·

ԺԱՆ Բ· ՊՕՍԿՕՎԻՉ
JEAN P. BOSCOWICH

Ընդհանուր Գործակալ Զմիւռնիոյ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԵ

Շատ բարեւ Ազն. Տէկիններու եւ Նաղլի Գլխորդներու

Եթէ կուզէք ձեր փափուկ մատներու տակ, գեղեցիկ, ճեմաւոր, կոկիկ եւ աղուոր վերջին նորաձեւութեանց համաձայն ԹՈՐՇՈՆի գործիք մուենեալ, որ ձեր պարապոյ ժամերուն փոքր ջղագրեաւ, գայթգղոյն գնդասեղներով, ծովագոյն կամ վարդագոյն թղթի վրայ, Խէբէր, Ըէբէր, ներդաշնակութեամբ, ձեր մատներու նրբին ճարտարութիւնն ցոյց տալ, պարտիք հատ մը առնել իմ չինած ԹՈՐՇՈՆի բարձերէն, զորս վերջին կատարելութեան հասուցած եմ, որու ապացոյցն է՝ Ֆրանկաց թագը նշանաւոր մասնաւորաց մէջ իմ չինածներուս ի վաճառ դրուիլն, եւ որու նմանը Իգիպտի մէջ ոչ ոք կարող է չինել։

Ասկեց զատ՝

Մատադիր եմ 1900ի Բարիզի մէջ բացուելիք միեզերական ցուցահանդեսին հատ մը դրկել ի գնահատութիւն։

Փութացէք ուրեմն ապնիլ Տիրուհիք, իմ չինած Թորշոնի բարձերէն մէյմէկ հատ գնելու, որու չհաւնիլ ձեր ընտրհիւ՝ միտք ունիմ տուն մը չինել տալ։

Մէկ ԹՈՐՇՈՆի բարձ, 38 հատ Ֆիզօ 30 թիւ, 1 ՇԱԽԱՐԱԿ, 40 ԴՆԴԱՍԵՂ, և ԹՈՒՂԹը միասին՝ 1 Ազծ. ժէհրաւ։ Միայն ԹՈՐՇՈՆի բարձը 20 դրչ անցուկ։

Կեդրոնապետ Հայոց Թաղ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Աբիկեան Միհրան Էֆէնտիի

Մեծ. Միհրան Էֆ. Աբիկեանի հանրածանօթ և օգտակար դասագիրքերն ունենալ փափաքողք կրնան դիմել Ա. Մատչ խմբագրութեան, ի Մամուրեան Տպարանին։

Ինչպէս տեղւոյս նոյնպէս և թեմերէից վարժարանները Պատ. Տեսչութիւնք և վարչութիւնք և մանաւանդ անհատք պիտի գտանեն իրենց փափաքած հատորներն և տու դիւրութիւն արժան գտանելնին ատոնց հրատարակել Մեծ. Յօրինողին դասագրքերու ցանկին։

Ընդարձակ բառարան Հայ.-Տաճկ.	Հատընտիր քաղուածք
» » Տաճկ.-Հայ.	Լեթոյիները Աստր Ա. մաս
» տարերք (մեծ)	» » » բիւգա
Համառօտ տարերք	» » Բ. մաս
Մուխթասար Սարք Օսմանի	Իքսէրի Եղիշպա
Մուխթասար » »	Պատութիւն Օսմ. լեզու ի

Թամպիգամի Միւնիչիպալիթի
Մուսալիմի Ինչոհ
Նուխթըլար մէճմուասը
Զիւպտեյի Նահվը Օսմանի
Իլավելի կիւլտեմէհ
Ընդարձակ Թուրքերէն Նամականի
Մուխթասար կիւլտեմէհ
Համառօտ Նամականի
Ճաշակ Օսմ. դրագիտութիւն Հայ.
» » » Թուրք.
Թիւճմար եազըճըսը
Առաջնորդ ուղղագրութեան
Տանը փաստաբան
Հէմեանզէյի միւնթէխապաթ
Ձերիսէյի մէքթեպլի
Բէհմէտ թէրճիմէ
Թիւճմար միւնչէաթը
Խիւլասայը քալանէն
Առաջնորդ Գարակ. թարգ.
Օսմ. քերական
Մուալիմը թէրճիմէ
Առաջնորդ ընթերցանութեան
Ալիֆպէ Օթօման
Խօսակցութիւն Արաբերէն
Վերական անպատկեր
Իքսեր »
Միւֆթահը Միւթամիվել
» բէհպեր
» մէզաքիք
Բառարան դործնական
» Հայ. — Տաճ. հմմտ.
» երկքէզուեան

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

Թերթիս այն բաժանորդներն որ մինչև յարդ լրենց բաժանորդագինն չեն վճարած, ի՛նդրուն որ փութան լրենց պարտքն հատուցանելու **ԲԱՐԵՀԱՃԻԼ** :

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ՏԱՐԵԳԻՐՔ

1895

Տարեւան

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՔ ՆՇԱՆ Կ. ՊՕԼՍԻ ԲԱՆ

Կ. Պոլիս Էութ Ջապչի Ճադդեսի Թիւ 61

Այս գրօսալի ու հետաքրքրաշարժ հատորն ունենալ փափաքողք կրնան դիմել, Պ. Արտաշէս Ոսկանի, Պ. Սրմայիս Մաթիկեանի, Պ. Կարապետ Գույումճեանի խանութներն՝ ինչպէս նաև Մամուրեան Տպարանն,

Գինն 5 դրուշ ապծաթի